

in epistolam I ad Corinthios. XV

Si quis videt et. ut sit confirmatio precedentium. Quasi dicit. Ita scribo sed vos non potestis ea agnoscere propter eorum difficultatem et quia simplices estis. sed ut sciat quod ea que scribo iusta sunt et honesta volo adducere testimonium prophetarum et spiritualium virorum que sunt inter vos. Et id dicit. Si sequi autem et. s. 2. spiritualis iudicat omnia. Et ne aliquis dicat non curamus scire ista subdit que tenent scire. quia omnia ignoramus et. s. 5. propterea captivus ductus et. ps. Residerunt neque intellexerunt et. Itaque fratres mei et. apulus hic concludit generale ammonitionem. Et circa hoc tria facit. Primo monet eos ad appetitum omnium donorum dicens. Itaque et loqui linguis et prophetare est bonum. Emulamini id est desideretis prophetare cuius causa est quia sicut dicit puer. 29. Deficiente prophetia dissipabitur populus. Et accipitur prophetare hic secundum quod per totum capitulum expostum est. et tamen licet desideretis prophetare nolite prohibere loqui linguis ne fiat dissensus. Secundo inducit ad debitum modum dicit. Omnia autem honeste ut scilicet vobis loquente alij taceant et mulieres in ecclesia non loquantur et similia. Ro. 13. Sic ut honeste in die ambulemus et. Tertio inducit eos ad communi ordinem cum dicit. Et secundum ordinem. ut scilicet primo unus et postea alius loquat et per partes et similia que dicta sunt. Iudici. 5. Stelle manentes in cursu suo aduersus syfaram pugnauerunt.

Incipit capitulum decimumquintum.

Notum vobis facio fratres euangelium quod predicavi vobis. quod et accepistis. in quo et statis. per quod et saluamini. que ratione predicauerim vobis si tenetis. nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod et accepi. quoniam christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. et quod sepultus est et quod resurrexit tertia die secundum scripturas. et quod visus est cephe et post vnde decem. Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul et quibus multi manent usque adhuc. quidam autem dormierunt. Deinde visus est iacobo. deinde apostolis omnibus. Nouissime autem omnium tanquam ab obtutu visus est et mihi. Ego enim sum minimum apostolorum que non sum dignus vocari apostolus. quoniam persecutor sum ecclesie dei. Gratia autem dei sum id quod sum et gratia eius in me vacua non fuit. sed abundantius illis omnibus laboravi. Non ego autem sed gratia dei mecum. Siue enim ego siue illi: sic predicauimus. et sic credidimus.

Postquam apulus instruxit corinthios de ipsis sacramentis et de re contenta et significata in sacramentis scilicet de gratia et eius effectibus: hic consequenter instruit eos de re non contenta sed significata in sacramentis scilicet de gloria resurrectionis que non est contenta in sacramento: cum non statim habeat eam que suscipit sacramenta sed significat gloria resurrectionis in ipsis in quantum conferunt in eis gratia per quam ad beatitudinem perveniunt. Circa hoc autem duo facit. Primo permittit tractatum de resurrectione. Secundo per hoc probat resurrectionem commune omnium hominum ibi. Si autem christus predicatus et. Circa primum duo facit. Primo commendat euangelicam doctrinam. Secundo annunciat que oportet scire circa resurrectionem christi ibi. Tradidi enim vobis et. Commendat enim eminentiam euangelice doctrine quantum ad quattuor. Primo

Quantum ad predicantium auctoritatem. quia ipsi apostoli. Et hoc est quod dicit. Fratres continuando se ad precedentia facio vobis notum euangelium quod id est est bona annunciatio que incipit a christo. Unde quicquid pertinet ad christum vel est de ipso christo dicitur euangelium. Quod predicavi vobis quasi dicit. Illud quod predicavi vobis de christo notum facio vobis. id est reduco vobis ad memoriam. quasi non sint nova ea que scribo. Phil. 3. Eadem scribere vobis et. Predicavi ego scilicet vobis et alij apostoli alijs. Et in hoc appetit auctoritas huius doctrine que a christo a paulo et ab alijs apostolis. Heb. 2. Que cum initium accepisset enarrandi. Secundo quantum ad communem fidem omnium populorum. et ideo dicit. Quod et accepistis. hoc est hoc aug. dicit pertinere ad eminentiam huius fidei faciens tale argumentum. Ad credenda ea que sunt fidei aut sunt miracula facta aut non. Si sunt facta miracula habeo propositum que dignissima et certissima est. Si non sunt facta hoc est maximum omnium miraculorum que per quosdam paucos conversi sunt ad fidem infinita multitudo hominum: per pauperes predicantes paupertate divites. per ideotas predicantes ea que ratione excedunt: conversi sunt sapientes et philosophi. In omnem terram exiit sonus eorum et. Sed si obijciat que etiam lex machometi recepta est a multis. Dicendum est quod non est simile: quia ille opprimendo et vi armorum subiugavit eos sed isti apostoli movendo ipsi alios ad fidem duxerunt et faciendo signa et prodigia. Ille enim proponebat quedam que ad belicias et lascivias pertinet. sed christus et apostoli terrenorum contempserunt. et. Cum accepistis a nobis verbum dei et. Tertio quantum ad virtutem que confirmat et elevat ad celestia. Id dicit in quo status scilicet elevati ad celestia. Ille enim dicit stare que rectus est. et hoc sola lex christi facit. Ro. 5. Iustificati sunt per fidem et. Lex enim vetus non faciebat stare: sed curvabat ad terrena. Deut. 33. Oculus Jacob in terra frumenti et vini. Quarto quantum ad utilitatem: quia sola nova lex perducit ad finem salutis. veteris autem non. Heb. 7. Memine ad preceptum adduxit lex. Et ideo dicit. Per quod et saluamini. Dic iam ex certitudine spei per inchoationem que est per fidem saluamini et in futuro in veritate rei et spei. Jac. 1. In mansuetudine suscipite in istum verbum et. Jo. 20. Nec autem scripta sunt ut credatis et ut credentes et. Et apponit hic duas conditiones. Prima est dicit si tenetis et. Secundo sic exponit: Si tenetis que ratione predicavi vobis illud euangelium. id est resurrectionem mortuorum ea ratione que confirmavit vobis id est per resurrectionem christi. Vel aliter. Saluamini ita tamen si tenetis. id est si servatis ea ratione que predicavi vobis euangelium christi. Secundo conditionem ponit cum dicit. Nisi frustra credidistis. Quasi dicat saluamini per fidem si non frustra credidistis id est si fidei addunt bona opera. quia fides sine operibus mortua est. Jac. 2. Illud enim dicit esse frustra quod est ad finem quem non consequitur. Finis autem fidei est visio dei. Tamen si non saluamini frustra credidistis non simpliciter sed in quantum non pervenit ad finem. Vel aliter. si tenetis. que dicit teneas nisi frustra et. Tradidi enim. Dic ostendit propositum et. circa hoc tria facit. Primo ostendit originem doctrine que resurrectionis christi. Secundo ostendit ea que doctrina huius continent ibi. Quoniam christus mortuus. Tertio pronuntia seu pervenientiam predicantium ibi. Siue enim ego et. Dicit que per illud debetis tenere. id est in memoria habere quod tradidi vobis in primis et adhuc tradido. Et dicit in primis. id est in primis credenda. Credenda enim vel pertinent ad trinitatem vel fidem incarnationis. Et primo debet habere credere ea que ad fidem incarnationis pertinent: et postea que ad trinitatem pertinent. Quod tradidi vobis in primis scilicet de incarnatione et non a me vel ex mea auctoritate tradidi: sed quod accepi a christo vel a spiritu sancto. Gal. 1. Paulus apulus et. s. 11. Ego accepi a domino et. Esa. 21. Que audivi a domino exercituum et. Ea autem que accepit et tradidit sunt quantum ad mortem. sepultura. resurrectio. appetitio christi. Dicit que primo tradidi vobis primo mortem christi. et ideo dicit. Quoniam christus mortuus est. In quo remouet duplicem suspicionem que suboriri posset circa mortem christi. Prima est que mortuus

Explanatio sancti Thome

esset p peccatis suis actualibus vel originali. Et hoc excludit cū dicit. Pro peccatis nostris nō suis Esa. 53. Propter scelus populi mei percussit euz. 1. Pe. 3. Christ? semel p peccatis nostris rē. Tria suspicio est q̄ mors xpi esset casualis vel violentia iudeoz. 7 hoc excludit cū dicit. fm scpturas scz veteris 7 noui testamenti. Et ideo signanter specialit̄ dicit. fm scpturas Esa. 53. Sicut ovis ad occisiōem ductus ē. Iere. 11. Ego q̄si agnus māfuctus q̄ poz̄tat ad victimā rē. Matth. 20. Ecce ascendim? hierosolimā rē. Tradidi em̄ vobis scdo sepulturā xpi. et id dicit Et qz sepultus est. Sed nunquid sepultura est articulus fidei specialiter. qz facit hic mentionē spēaliter de ea? Dicendū qz fm illos q̄ numerant articulos fm credenda nō est specialis articulus fidei: s̄ includit cū articulo passio nis 7 mortis xpi. Cuius ratio est: qz fides est eozū q̄ sunt supra rationē. Unde ibi incipit articulus fidei vbi dicitur ratio. Hoc aut̄ p̄mū est qz dñs sit conceptus. et ideo cōceptio est articulus fidei. Scdm qz de? est nat? de virgine. et ideo hic est ali? Tertū qz impassibilis de? patiat̄ 7 moriatur 7 hic est alius. et cum hoc intelligit etiam de sepultura. Unde non est spēalis articulus. Facit aut̄ ap̄lus hic mentionē de sepultura ppter tria. P̄mo vt ostēdat veritatem mortis xpi. Euidens em̄ mortis signūz alicuius ē qz sepellat̄. Secūdo ad ostendēdū veritatē resurrectionis qz si nō fuisset sepultus: nec custodes fuissent iuxta sepulcrum illis dieb? possent dicere qz discipuli fuissent euz furari. Tertio qz ap̄lus vult eos inducere ad fidē resurrectionis. 7 hoc videt̄ magis difficile qz sepultus resurgat. Et de hoc dicit Esa. 11. Et erit sepulcrū eius gloriozū. Esa. 53. Dabit impios rē. Tradidi etiā vobis resurrectionē: qz resurrexit tertia die. Iose. 6. Auifcabit nos post rē. Et etiāz dicit tertia die nō qz fuerint tres dies integri: s̄z due noctes 7 vna dies p̄ synodochē. Et hui? causa fuit sic dicit aug. qz deus p̄ suum simplū id ē p̄ malū pene qd̄ significat̄ p̄ vnum diem destruxit n̄m duplū id ē pena 7 culpa qd̄ significat̄ p̄ duas noctes. Tradidi etiam vobis quartū christi apparitiones quia visus est cephe. Et ponit p̄mo apparitiōes factas alijs. Scdo appitiōes factas sibi soli ibi. Nouissime. Sciendū est aut̄ circa p̄mū qz appitiō nes xpi nō sunt facte omnib? cōmuniter: s̄z aliquib? spēalibus p̄sonis act. 10. Dedit eum manifestū fieri rē. Et hui? ratio fuit vt seruaret̄ ordo in ecclesia vt p̄ quosdam speciales fides resurrectionis deueniret ad alios. Notandū aut̄ qz apparitiōes xpi nō ponunt̄ hic oēs nec ille q̄ facte sunt mulierib?. Ponunt̄ aut̄ hic qd̄ā q̄ nō legunt̄ in euangelijs. Et horū ratio fuit qz ap̄lus vult ex rōne p̄futare infideles. et id nō vult ponere testimonia nisi autentica. 7 id ratiōne appitiōesi mulierib? factas: 7 posuit quasdā q̄ nō inueniunt̄ vt ostendat qz etiā alijs plurib? apparuit: sed facit mentionē specialē de petro 7 iacobo. qz erāt q̄si columnē vt dicit Gal. 2. Dicit qz tradidi vobis qz visus est cephe. i. petro Luc. vlti. Surrexit dominus vere rē. Et credit̄ qz inter viros p̄mo apparuit petro quia erat in maxima tristitia. Unde 7 angel? dixit Mar. vlti. Ite dicite discipulis eius et petro rē. Postea id est in alia vice visus est. xj. ap̄lis. Semel quidē visus est. x. t̄m q̄ Thomas erat absens et post octo dies. xj. q̄ Thomas erat cū eis. Augu. dicit qz debet dicere. xij. sed corruptū est visio sc̄por. et dicit qz non refert qz iudas iam obierat et Matthias nōdū erat electus: qz consuetū est qz q̄ maior ps collegit facit aliquid dicit qz totum collegium hoc facit. Unde qz dñs elegerat. xij. ideo potest dici qz visus est. xij. id ē toti collegio ap̄loz. sed non est vis sue dicit. xij. sue. xj. Deinde iterum visus est plus qz q̄ngētis fratrib?: s̄z p̄ hoc nihil legitur in sacra sc̄ptura nisi hoc qd̄ hic dicit. Potest t̄m dici qz hec appitiō fuit de q̄ loquit̄ dionysius tertio de diu

nis noib? q̄n oēs discipuli cōuenerūt ad videndū corpus qd̄ ferebat principē vite. Sed cōtra hoc videt̄ esse qz hoc fuit ante ascensionē q̄n scz xps appuit iacobo. S̄z congregatio discipuloz ad videndū beatam virginē de q̄ videt̄ loqui dionysius fuit multū post. Et ideo melius videt̄ dicendū qz appuit q̄ngētis fratrib? simul ante ascensionē: suaz et non refert qz dicit discipuli erant centum vigin ti. qz licet illi q̄ erant in hierusalē essent centū vigin ti. t̄m in galilea erant multi discipuli et forte omnes congregati sunt simul euz apparuit. Et vt huius testimonii sit magis certū dicit qz ex eis adhuc multi manent id ē viuūt. quidā aut̄ ex eis dormierūt. i. mortui sunt in spe resurrectionis. Et vocat̄ sanctorū mortem dormitionē: qz moriunt̄ carne corruptibili vt resurgant incorruptibiles. Ro. 6. Xps surgens rē. Deinde id ē post visus est iacobo scz alphei. 7 ratio huius pot̄ assignari: qz vt legit iacob? vult se non sumpturū cibum nisi p̄us videret̄ xpm: sed fm hoc nō seruaret̄ ordo appitiōis. qz si post omnes numeratas appitiōes appuisset iacobo. nimis fuisset sine cibo. 7 hoc ē difficile. Et ideo dicendū est qz ideo singulariter xps appuit iacobo qz specialem deuotionēz iacobuz ad xpm habuit. Et de ista etiam apparitione nihil habet̄ in euāgelio. De inde post hoc scz visus est omnibus ap̄lis in ascensionē vt legit̄ Matth. vltimo. et act. 1. Nouissime aut̄ om̄ nū rē. hic apostolus cōmemorat apparitionē factam sibi soli. Et circa hoc duo facit. P̄mo ostendit ordinē apparitionis. Secūdo rōem eius assignat̄ ibi. Ego em̄ sum rē. Dicit ergo ita. Dixi qz omnib? manifestatus est christus nouissimē id est vltimo. 7 post ascensionēz visus est 7 mihi tanq̄ abortiuo et ideo nouissime. Dicit autē tanq̄ abortiuo ppter tria. Abortiuo dicitur aliquis fetus. Vel qz nascitur extra tempus dēbitū. Vel quia cum violentia educitur. Vel qz non p̄ducit̄ ad debitam quantitātē. 7 qz hec tria videbar in se ap̄lus. ideo dicit tanq̄ abortiuo. P̄mo em̄ ipse extra tempus alioz ap̄loz renatus est xpo. Nam alij ap̄toli renati sunt christo ante aduētū spiritus sancti paulus vero post. Scdo qz alij ap̄toli spontaneē cōuersi sunt ad christum: sed paulus coactus. act. 9. Prostravit eum ad terram rē. Et hoc multū valet contra hereticos qui dicunt qz nullus debet cogi ad fidem. qz paulus coactus fuit. Et sicut dicit augustin? plus p̄fecit in fide paulus cū coacte cōuersus est q̄ multi q̄ spontaneē venerūt. Tertio qz reputat̄ se alijs minorē 7 non puenisse ad virtutem alioz ap̄loz. Et ideo q̄si rationē assignans dicit. ego em̄ sum minim? rē. Circa hoc duo facit. P̄mo em̄ ostēdit suam p̄uitatē. Secūdo rōem huius exponit̄ ibi Quonia p̄secutus sum rē. Paruitatē aut̄ suā manifestat p̄mo in cōparatione ad ap̄los cū dicit. Ego em̄ sum minim? Esa. 60. Minim? erit in mille 7 puul? in gentē fortissimā Eccl. 3. Quāto maior es rē. Et licet sit minim? in cōparatione ad ap̄los posset t̄m dici qz est magn? in cōparatione ad alios qz est ap̄lus. 7 ideo scdo ostēdit suā p̄uitatē in cōparatione ad alios cū dicit. Qui non sum dign? nō soluz esse sed vocari ap̄lus licet vocer. 2. corin. 3. Nō qz sufficite rē. S̄z posses dicere. O ap̄le ppter humilitatē null? debet dicere falsum. cum ergo tu sis magn? q̄re vocas te minimū? 7 ideo cum dicit quonia p̄secutus rē. ostendit quōd sit minim? 7 quōd non minim?. minimū aut̄ dicit se cōsiderando preterita facta sua et dicit. Non sum dign? rē. Quare? Quia p̄secutus sum ecclesiā dei qd̄ alij ap̄li non fecerunt. Gal. 1. Supra modum p̄ferquebar rē. 1. 1. Qui fui blasphem? 7 persecutor rē. Et licet ex me sim minimus: tamen ex deo non sum minim?. et ideo dicit. Gratia dei sum id quod sum. Et circa hoc duo facit. P̄mo cōmendat conditionē suam q̄rum ad statum. Secūdo q̄tuz ad executionē stat? ibi. Et gr̄a eius rē. Dicit qz p̄mo. ex

in epistolam I ad Corinthios. XV

me nihil sum: sed quod sum gratia dei sum. I. ex deo non ex me. **Ephe. 3.** Culus factus sum minister etc. Et dicit id quod sum quod homo sine gratia nihil est. **1. Cor. 13.** Si habuero omnem prophetiam etc. Sed qualiter visus sit et executus statum suum ostendit dicens. Et gratia eius etc. Ubi primo ostendit quomodo visus sit gratia ista quia ad bonum. et ideo dicit. In me vacua non fuit id est ociosa quia ea visus est ad id ad quod data est sibi. **Gal. 2.** Non inuacuum cucurri etc. Secundo manifestat quomodo alios excessit. et ideo subdit. Sed habundantius illis omnibus id est apostolis singillarim: laboravi. predicando quod nullus per tot loca predicauit et annuntiavit christum. Unde dicit. **Ro. 15.** Ita quod a Ierusalensis usque ad ylliricum etc. et etiam usque ad hispaniam operando quod licet ipse sicut alij apostoli posset exigere sumptus sibi necessarios tamen specialiter voluit de labore manuum quere re sumptus suos ut ipse dicit. **2. thes. 3.** Nocte et die manibus nostris tribulationes sustinendo. Nullus enim apostolorum tot persecuciones et tribulationes sustinuit ut ipse enumerat. **2. corinth. 11.** In laboribus plurimis et carceribus etc. Tertio ostendit visus efficaciam quod hoc non a se solo sed ex instinctu et adiutorio spiritus sancti. et ideo dicit. Non autem ego solus operor sed gratia dei mecum que mouet voluntatem ad hoc. **1. Cor. 2. 6.** Opera nostra etc. **1. Cor. 2.** Qui operatur in nobis uelle etc. Deus enim non solum infundit gratiam qua nostra opera gratia sunt et meritoxia sed etiam monet ad bene utendum gratia infusa et hec uocat gratia cooperans. **1. Cor. 2.** Siue ego enim etc. hic ostendit concordiam predicantium. et hoc potest dupliciter legi. Primo ut sit confirmatio dictorum. Quasi dicit alij. Tu ita predicas sed tamen non credimus tibi soli quod tu minimus es inter apostolos. Ideo respondens apostolus ait. Immo debetis mihi credere quod ego non predicor alia siue ego siue alij apostoli sic predicamus sed christum resurrexisse et uisum fuisse etc. Et vos etiam credidistis sicut ego et illi predicauerunt. sed quod christus resurrexit et uisus est etc. **2. corinth. 2.** Habentes eundem spiritum etc. Secundo potest legi ut efficaciam predicacionis sit omnibus apostolis ex uero id est a gratia dei. Quasi dicit. Siue ego predicet siue illi. apostoli sicut predicamus hoc fecimus ad iudicium et firmati per gratiam dei et etiam vos ipsi credidistis. sed inspirati spiritu sancto et gratia dei sine qua nihil facere possumus. **1. Cor. 15.** Sine me nihil potestis facere.

lectio secunda.

Sed autem christus predicatur quod resurrexit a mortuis: quomodo quidam dicunt in uobis: quoniam resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est. neque christus resurrexit. Si autem christus non resurrexit: inanis est predicatio nostra: inanis est et fides uestra. Inuenimur autem et falsi testes dei: quoniam testimonium diximus aduersus deum: quod suscitauerunt christum quem non suscitauit: si mortui non resurgunt. Nam si mortui non resurgunt: neque christus resurrexit. Et si christus non resurrexit: uana est fides uestra. Adhuc enim estis in peccatis uestris. Ergo et qui dormierunt in christo perierunt. Si in hac uita tantum in christo sperantes sumus: miserabiliores sumus omnibus hominibus. Supra apostolus astruxit fidem per resurrectionem christi: hic uero probat per resurrectionem christi resurrectionem mortuorum futuram. Et primo probat futuram resurrectionem. Secundo ostendit qualitatem resurgentium ibi. Sed dicit aliquis etc. Tertio uero describit ordinem resurrectionis ibi. Ecce mysterium uobis dico etc. Circa primum duo facit. Primo probat resurre-

ctionem mortuorum futuram ratione sumpta ex resurrectione christi. Secundo ratione sumpta ex uita sanctorum ibi. Alioquin quid facerent etc. probat autem mortuorum resurrectionem ex resurrectione christi tali ratione. Si christus resurrexit ergo et mortui resurgent. Circa ergo hanc rationem tria facit. Primo ponit conditionalem scilicet christus resurrexit et mortui resurgent. Secundo uero probat antecedens ipsum conditionalis ibi. Si autem resurrectio mortuorum etc. Tertio probat conditionalem esse ueram ibi. Hunc autem christus resurrexit etc. Dicit ergo primo. Dixi quod si ego predicaueri siue illi scilicet alij apostoli sic credidistis. sed si predicaueri a uobis quod christus resurrexit a mortuis quomodo quidam in uobis id est inter uos dicit etc. Quasi dicit. Si christus resurrexit a mortuis secundum quod nos predicamus. **1. thes. 4.** Si credimus quod christus etc. nullus debet dubitare resurrectionem mortuorum futuram. Unde **Ro. 8.** Qui suscitauit iesum etc. Sed uidet quod hec argumentatio non ualeat cum sit locus a maiori affirmatio. quod licet christus resurrexit specialiter ex uirtute diuinitatis sue non sequitur quod alij homines resurgant. Sed ad hoc dicit aliquis quod non est locus a maiori sed a simili. **2.** Dicit enim et resurgere cõperit christus secundum humanam naturam. et dicit quod est simile argumentum sicut si diceret. Antea fortis est immortalis ergo omnes scilicet anime hominum sunt immortales. Uidet autem quod sit melius dicendum quod sit locus a causa quod resurrectio christi est causa resurrectionis nostre. Et ideo secundum glo. dicendum est si christus qui est causa efficiens nostre resurrectionis resurrexit: quomodo dicitur etc. sed tamen non est dicendum quod sit causa efficiens tantum per modum meriti quod resurgendo non meruit eam cum iam esset cõprensor et uiueret uita gloriosa nisi forte meritum resurrectionis mortuorum referat ad passionem christi. Nec est causa exemplaris tantum ut quidam dicit. sed est causa efficiens et exemplaris. **1.** Augustinus dicit super **Job.** quod uerbum caro factum uiuificat animas et resuscitat mortuos. Sic ergo patet quod si christus resurrexit et mortui resurgent. Sed contra. Resurgere a mortuis est supra naturam. hoc autem non est nisi uirtutis infinite que deus est: non ergo resurrectio corporis christi est causa efficiens resurrectionis mortuorum. cum humanitas christi seu corpus sit creatura licet de christo uel de homine non possit dici quod est creatura. **Re.** dicendum quod in quantum deus siue in quantum diuinitas est in christo: christus est et exemplar et causa efficiens resurrectionis mortuorum per humanitatem suam sicut per instrumentum diuinitatis sue. Ad illud quod obiicit dicendum quod caro christi seu humanitas non dicitur facere effectum uirtutis infinite in quantum caro uel humanitas sed in quantum caro christi uel humanitas christi. Sed querit adhuc. **1.** Hanc potius causa sufficienti statim ponit effectus. si ergo resurrectio christi est sufficienti causa resurrectionis mortuorum statim deberet mortui resurgere et non tamen differre. **Re.** dicendum quod effectus sequitur ex causis instrumentalibus secundum conditionem cause principalis. Et ideo cum deus sit principalis causa nostre resurrectionis. resurrectio uero christi sit instrumentalis: resurrectio nostra sequitur resurrectionem christi secundum dispositionem diuinam que ordinauit ut tali tempore fieret. Sed nihil quod si deus non fuisset incarnatus homines resurrexissent: dicendum uidet quod non: quia christus non fuisset passus nec resurrexisset. Dicendum est autem ad hoc quod hec obiectio nulla est. quia quando aliquid ordinatur ab aliqua causa debet argumentari ad illud seruato ordine illius cause. Et ideo dicendum est quod deus ordinauit resurrectionem mortuorum fore per istum modum. potuisset tamen et alius modus adhuc inueniri a deo si uoluisset. **1.** Deinde cum dicit. Si autem resurrectio mortuorum non est etc. probat antecedens scilicet quod christus resurrexit et hoc ducendo ad inconuenientiam. Et circa hoc duo facit. Primo ducit ad inconuenientiam. Secundum ostendit illa esse inconuenientiam ibi. Inuenimur autem et falsi testes etc. Circa primum facit deductionem suam supponendo quod si christus non resurrexit neque mortui resurgent. quod si ita est sequitur duo inconuenientia. **1.** Unum est quod inanis est predicatio apostoli

Explanatio sancti Thome

et inutilis. Aliud est q̄ inanis est fides corinthiorū. **Uñ** dicit. Si autē xp̄s nō resurrexit inanis est. Et hoc est q̄ dicit. Et hoc q̄ siue ego siue illi sic predicant. Dicit ergo. si autē xp̄s nō resurrexit inanis est. i. falsa predicatio nostra q̄ sic credidistis. et hoc magnus est inconueniens q̄ pdicationē eorū nō suffulserit veritas cū apl̄s dicat. **Phil.** 2. Non inuacūi cucurri neq̄ laboraui. **Inuenimur autē** et. Sic ostendit illa duo esse inconuenientia. Et primo ostēdit q̄ sit inconueniens si pdicatio apl̄orū esset inanis seu falsa. Secūdo ostendit q̄ sit inconueniens si fides illoꝝ esset inanis tibi. **Uñ** xp̄s nō resurrexit. Ostendit autē primū esse inconueniens q̄ essent falsi testes nō solū dicēdo aliqua vana vel aliqua contra aliquē hoīem false qd̄ est mortale peccatū: sed falsi testes aduersus deū quod est sacrilegiū. Quia si deus nō suscitauit xp̄m a mortuis fm̄ q̄ nos predicamus inuenimur falsi testes. et si mortui nō resurgūt de us nō resuscitauit xp̄m a mortuis. **Job.** 13. Hūquid deus indiget vestro mēdatio et c. et hoc est pessimū sc̄z q̄ aliquid attribuit deo qd̄ nō facit. et laudare in eo qd̄ nō est. **Uñ** dicit **Aug.** nō minori sed maiori fortasse scelere in deo laudat falsitas q̄ vituperat veritas. **Cuius** ratio est. q̄ intellectus noster nunq̄ potest tantū laudare deū qui deficiat a perfectiōe eius. et ideo si nō totaliter intellectus oēm veritatem possit de deo intelligere hoc est ad excellentiā dei. sc̄z si attribuit aliquid deo qd̄ nō habet vel nō facit: videt q̄ intellectus noster est maior deo et intelligat aliqd̄ maius eo qd̄ sibi false attribuit. Et hoc cōtra illud. **1. J. 3.** Deus maior est corde nro. **Uñ** xp̄s. hic ostendit q̄ inconueniens sit si fides illoꝝ esset inanis. Et hoc ostendit per tria inconuenientia que sequūtur inde. **Primū** est q̄ cōstat q̄ falsitas nō habet virtutē purgādi sed cōstat q̄ fides purgat peccata. **Act.** 15. Fide purificans. Et ergo fides nostra sit inanis qd̄ esset si xp̄s nō resurrexit q̄ sic credidistis sc̄z q̄ resurrexit peccata vestra nō sunt vobis dimissa. Et hoc est q̄ dicit. **Adhuc** estis in peccatis vris. Sed q̄ posset aliq̄s dicere licet fides nō purget peccata possuz tñ purgari ab eis per bona opa. ideo addit scdm̄ inconueniens sc̄z q̄ mortui qui nō possunt purgari in alia vita perierūt absq̄ spe salutis. et ideo quasi cōcludens dicit. **Ergo** q̄ in xp̄o id est in fide xp̄i dormierūt id est mortui sunt in spe salutis perierūt: q̄ in alia vita nulla sūt opa meritoria. Sc̄z q̄ posset adhuc dicere nō curo de peccatis: nō curo de mortuis dūmodo habeā in vita ista quietem et tranquillitatē. ideo addit tertiuū inconueniens cū dicit. **Si** in hac tantū vita et. Et innitit tali argumēto. **Si** resurrectio mortuorū non est: sequit̄ q̄ nihil boni habeat ab hoībus nisi solū in vita ista. et si hoc est tūc illi sunt miserabiliores qui in vita ista multa mala et tribulatiōes patiunt. **Uñ** ergo plures tribulatiōes apl̄i et xp̄iani patiunt sequit̄ q̄ sint miserabiliores ceteris hoībus qui a diuinis adminis perfrūit̄ huius mundi bonis. Sed circa hāc ratiōnē vident̄ duo dubitanda. **Unū** q̄ nō videt̄ q̄ sit verū vniuersalē qd̄ apl̄s dicit sc̄z q̄ xp̄iani sunt cōfidentes in hac vita tantū q̄ possent dicere illi q̄ licet corpa nō habeat bona nisi in vita ista est mortalis: tñ fm̄ animā habet multa bona in alia vita. **Ad** hoc obuiat̄ dupliciter. **Uno** mō q̄ si negēt resurrectio corpis nō defacili imo difficile est sustinere immortalitatem aie. **Constat** em̄ q̄ aīa naturalit̄ vnit̄ corpi: separāt̄ autē ab eo cōtra suam naturā et per accidēs. **Unde** aīa exuta a corpore q̄ diu est sine corpore est imperfecta. **Impossibile** autē est q̄ illud qd̄ est naturale et per se sit finitū et quasi nihil et illud qd̄ est cōtra naturā et per accidēs sit infinitū si aīa sp̄ duret sine corpore. **Et** ideo platonici ponentes immortalitatem posuerūt reīcorporatiōē h̄z hoc sit hereticū. et ideo si mortui nō resurgūt solū in hac vita cōfidentes erimus. **Alio** mō: q̄ constat q̄ homo naturaliter desiderat salutē suisipius.

aīa autē cū sit pars corpis hoīs nō est totus homo. et aīa mea nō est ego. vnde licet aīa cōsequat̄ salutē in alia vita non tamē ego vel quilibet homo. **Et** p̄terea cū homo naturaliter desideret salutē etiam corpis frustraret̄ naturale desideriu. **Secundū** dubiū est q̄ videt̄ q̄ dato q̄ corpa nō resurgūt nō essemus nos xp̄iani miserabiliores ceteris hoībus q̄ illi qui sunt in peccatis sustinet̄ maximos labores. **Jer.** 9. Et inique agerēt laborauerūt. **Et** sap. 5. Dicit̄ impij. Ambulauimus vias difficiles. **At** vero de bonis et iustis dicit̄ **Sal.** 5. Fructus autē spūs est caritas gaudiu pax et c. **Ad** hoc dicendū q̄ mala que sunt in hoc mundo nō sunt fm̄ se appetenda sed fm̄ q̄ ordinant̄ ad aliqd̄ bonū. **Apl̄i** autē et xp̄iani multa mala passi sunt in hoc mundo. **Uñ** ergo ordiant̄ ad aliqd̄ bonū essent miserabiliores ceteris hoībus. **Aut** ergo ordinant̄ ad bonū futurum aut ad bonū p̄sens. sed ad bonū futurū nō ordinant̄ si nō est resurrectio mortuorū. **Si** autē ordinant̄ ad bonū p̄sens. hoc vel est bonū intellectus sicut philosophi naturales paupertates et alia multa mala passi sunt vt peruenirēt ad veram veritatē. Sed ad hoc nō possunt ordinari si nō est resurrectio mortuorū q̄ sic fides eorū esset falsa q̄ ipi p̄dicti cauerūt resurrectiōē futuram. falsitas autē nō est bonū intellectus. **Uel** est bonū moris sicut morales philosophi multa mala passi sunt vt peruenirēt ad virtutes et famas. Sed nec ad hoc ordinari possunt q̄ si resurrectio mortuorū nō sit nō reputat̄ virtus et gloria velle oīa delectabilia dimittere et sustinere penas mortis et cōtemptus sed potius reputat̄ stultitia. **Et** sic patet q̄ miserabiliores essent ceteris hominibus.

lectio tertia.

Uñ autē xp̄s resurrexit a mortuis primitiē dormientiū: quoniā quidez per hoīem mors: et per hoīem resurrectio mortuorū. **Et** sicut in adā oēs mortuū tur: ita et in xp̄o oēs viuificabunt. **Uñ** sc̄z autē in suo ordine primitiē xp̄us. **Deinde** bi qui sunt xp̄i in aduētū eius crediderūt. **Deinde** finis cū tradiderit regnū deo xp̄i patri. cū euacuauerit omnē principatū et potestatem et virtutē. **Oporet** autē illū regnare donec ponat oēs inimicos sub pedibus eius. **Novissime** autē inimica destruet̄ mors. **Dia** em̄ subiecit sub pedibus eius. **Cū** autē dicat oīa subiecit ei oīa. **Cū** autē subiecta fuerint illi oīa: tūc et ipse filius subiectus erit illi qui subiecit sibi oīa: vt sit deus oīa in oībus.

Hic p̄bat positā superius cōditionalē esse veras sc̄z si xp̄s resurrexit mortui resurgūt. **Et** circa hoc tria facit. **Primo** ostēdit quō se habeat resurrectio xp̄i ad resurrectiōē aliorū. **Secūdo** ostendit ordinē resurrectiōis ibi. **Uñ** sc̄z autē in suo ordine et c. **Tercio** ostendit finem resurrectiōis ibi. **Deinde** finis et c. **Circa** primū duo facit. **Primo** ostendit habitudinē resurrectiōis xp̄i ad resurrectiōē aliorū: p̄ cōditionalē predictā p̄bens hoc. **Secūdo** p̄bat ipam habitudinē ibi. **Quoniā** quidez et c. **Dicit** ergo **Itē** id est ex quo dicta inconuenientia sequitur si xp̄us non resurrexit. ideo ad ipā vitanda dicamus q̄ xp̄s resurrexit. **Hoc** autē verū est fm̄ q̄ **Dat.** ultimo dicit̄ et alijs locis euāgelioꝝ. **Si**

in epistola I ad Corinthios. xv

resurrectiois xpi habitudo ita se habet ad resurrectionem aliorum sicut primitie fructuum ad sequentes fructus qui excedunt alios fructus tempe et melioritate seu dignitate. Et ideo dicit quod resurrexit non sicut alij sed primitie id est primo tempe et dignitate. Apoc. 1. Primitie mortuorum. Primitie dico dormientium. id est mortuorum qui in spe resurrectionis quiescunt. Et hoc potest inferri conditionalis posita quod sicut vicimus et verum est si xpus qui est primitie dormientium resurrexit ergo et alij dormientes. Sed contrarium videtur scilicet quod xpus non resurrexit primitie dormientium quod lazarus fuit resuscitatus a xpo nondum passus et alij prophete suscitauerunt alios a mortuis ut habet in veteri testamento. Ad hoc dicendum quod duplex est resurrectio. Una est ad vitam mortalem. et ad istam lazarus et alij qui suscitati fuerunt resurrexerunt ante xpm. Alia ad vitam mortalem et de hac loquitur hic apulus. Sed contra. Mat. 27. Dicit quod multa corpora sanctorum surrexerunt. Et ergo hoc legitur ante xpi resurrectionem et costet quod non surrexit ad vitam mortalem. videtur quod adhuc refertur questio prima. Re. dicendum quod hoc quod dicitur de resurrectione illorum dicitur per anticipationem quod licet dicitur in tractatu de passione non sic resurrexerunt sed postquam xpus resurrexit. Quomodo quidem etc. Hic probatur habitudine posita scilicet quod xpus sit primitie dormientium. Et primo probatur in generali. Secundo in speciali ubi dicitur. Et sicut in adam etc. Probatur in generali tali ratione. deus voluit reintegrare humanam naturam. sed humana natura corrupta est per hominem quem mors intravit per hominem. Per tunc ergo ad dignitatem huius nature per reintegrare per hominem. hoc autem est ut reducat ad vitam. Conueniens ergo fuit sicut mors intravit per hominem scilicet per adam ita resurrectio mortuorum fieret per hominem scilicet per xpm. Re. 5. Si enim vni delecto etc. Et sicut in adam hic probatur idem in speciali dicitur quod sicut in adam omnes mortui morte corporali ita omnes viuificantur in xpo. Re. 5. Per vniuersum hominem etc. Et non dicitur per eum. quod videtur contra illud Eccl. 2. 5. Per illam omnes mortui. Dicendum quod hoc est per illam eam scilicet suggerentem sed per adam sicut rasantem. Nam si solum eua peccasset peccatum originale non fuisset traductum in posterum. Viuificantur in xpo omnes scilicet boni et mali vitam nature sed vitam gratie non nisi boni. sed tamen apulus loquitur hic de resurrectione ad vitam nature ad quam omnes viuificantur. Jo. 5. Sicut pater habet vitam in semetipso ita et filio dedit vitam etc. id est viuificantur in virtute. Jo. 5. Quis qui in monumentis sunt etc. Anus. Quis autem in suo ordine etc. hic ostendit ordinem resurrectionis. Et primo insinuat ipsum ordinem. Secundo manifestat id quod dicitur ibi. Primitie xpus etc. Dicit ergo quod verum est quod omnes in xpo viuificantur sed tamen differunt. quod differentia erit inter caput et membra. et differentia erit quantum ad bonos et malos. Et ideo dicit quod vniuersus resurget in suo ordine scilicet dignitatis. Ro. 13. Que a deo sunt ordinata sunt. Sed hinc ordinem sequenter manifestat quod primitie xpus quod ipse est prior tempe et dignitate quod plus de gloria. Jo. 1. Vidimus eum quasi vniuersum etc. Deinde resurgit omnes qui sunt xpi posteriores tempe et dignitate. Et isti sunt qui carne sua crucifixi erunt cum vitijs etc. Gal. 4. Et ubi venit plenitudo. 1. ubi. 6. Seruus mandatum sine macula irreprensibile usque in aduentum domini nostri. Qui autem sunt xpi exponit dicens. Qui crediderunt per fides per dilectionem operantem. Heb. 11. Accedente ad deum oportet credere etc. In aduentu eius primo et secundo. Sed sciendum quod inter alios sanctos non erit ordo tempis quod omnes resurgent in actu oculi sed bene secundum dignitates quod martir resurget ut martir: apulus ut apulus et sic de alijs. Deinde finis. Hic ostendit finem resurrectionis et hinc dupliciter. Unum quantum ad adaptionem boni. Alium quantum ad remotionem mali ubi. Oportet autem illum regnare etc. Circa primum duo facit. Primo ostendit quod adeptio ipsius boni consistit in inherencia ad deum. Secundo ostendit quod in medias

ta inherencia sibi. Cum euacuauerit etc. Dicit ergo quod deus de id est post hoc erit finis resurrectionis. et finis huiusmodi non erit ut viuam vitam corporis et voluptatibus ut iudei et facerati fingunt sed quod inhereat deo per immediatas visiones et beatam fructum. et hoc est tradere regnum deo et patri. Et ideo dicit. Cum tradiderit id est perduxerit regnum id est fideles suos quos proprio sanguine adquisiuit. Apo. 5. Redemi sit nos in sanguine deo tuo. Deo et patri id est ante aspectum dei. id est creatoris sui in quantum est homo et patris in quantum est deus. Et hoc est quod petebat philippus. Jo. 14. Domine ostende nobis patrem etc. Sed sic tradit ut sibi non adimat immo ipse vnus deus cum patre et sancto spiritu regnabit. Vel cum tradiderit regnum deo et patri. id est ostendet deum patrem regnare. In scriptura enim tunc dicitur aliqua fieri quando primo innotescit. et huiusmodi innotescit fit per xpm. Mat. 11. Remouit patrem nisi filius et cui etc. Cum euacuauerit. Hic ostendit immediationem dicte inherencie. Sicut enim dicitur Gal. 4. Quando tempore heres paruulus est: est sub tutoribus etc. Sed quando tam est magnus et perfectus tunc immediate absque pedagogo et tutore sub patre est in domo. Sicut autem huiusmodi vite pueris assimilatur pueritie et ideo in vita ista sumus sub angelis sicut sub tutoribus in quantum presunt nobis et dirigunt nos. sed quando tradet regnum deo et patri tunc immediate erimus sub deo et cessabit omnia alia diuina. et hoc est quod dicit. Et cum euacuauerit omnem principatum et potestatem et virtutem. id est cessauerit omne diuinitatem tam humanam quam angelicam tunc immediate erimus sub deo. Esa. 2. Exaltabit dominus solus in die illa. Jere. 31. Non docebit ultra vir proximum suum etc. Sed nunquid non remanebunt ordines angelorum distincti. Dicendum quod sic quantum ad eminentiam glorie: qua vnus alteri preeminet. sed non quantum ad efficaciam executionis ad nos. et ideo illos dicit euacuari quorum nomina pertinent ad executionem scilicet principatum potestates et virtutes. Illos autem qui sunt de superiori hierarchia non nominat quod non sunt exequutores nec angelos quod est nomen commune. Diuinitates autem non dicit euacuari quod licet sint de exequutoribus non tamen ipsi exequuntur sed dirigunt et imperant. Quorum est dirigere et imperare non exequi. Archangelus vero intelligunt cum principatibus. archos enim id est est quod princeps. Hi tres ordines secundum Grego. leguntur descendendo quod secundum ipsum principatus sunt super potestates. et potestates super virtutes. sed secundum Grego. ascendendo quod vult quod virtutes sint super potestates. et potestates super principatum. Vel aliter cum euacuauerit etc. id est tunc erit notum quod principatum et potestates et diuinationes nihil potestatis habuerunt ex seipsis sed a deo ex quo sunt omnia. Deinde cum dicit. Oportet autem illum etc. ostendit apulus finem resurrectionis quo ad remotionem mali. Quod quidem ostendit per destructionem omnium inimicorum ad xpm. Et primo ponit ipsorum destructionem. Secundo subiectionis perfectionem ubi. Nouissime autem etc. Tercio subiectionis finem ubi. Cum autem subiecta fuerint etc. Dicit ergo primo. dicit quod finis erit cum tradiderit regnum deo et patri. Sed nunquid xpus habet regnum ita quod oportet illum regnare. sic enim dicit Mat. ult. Dedit est mihi etc. Luc. 1. Et regnabit in domo iacob Oportet in quantum donec ponat inimicos suos sub pedibus eius. Et nunquid modo non sunt inimici eius sub pedibus. id est sub potestate xpi. Dicendum quod modo inimici xpi sunt sub potestate eius: sed dupliciter. Vel in quantum per ipsum conuertuntur sicut Paulus quem perstravit Act. 9. Vel in quantum xpus facit voluntatem suam: etiam de his qui faciunt hic contra voluntatem xpi. Sic ponit inimicos suos sub pedibus suis puniendo eos sed in futuro ponet sub pedibus id est sub humanitate xpi. Sicut enim per caput veritas xpi intelligit quia caput xpi deus. 1. corinth. 11. Ita per pedem humanitas. ps. Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius etc. Sic ergo inimici erunt non solum sub veritate sed etiam sub humanitate xpi. phil. 2. In nomine

Explanatio sancti Thome

Iesu omne genua. Sed quod est quod dicitur. Donec ponat etc. Nunquid non regnabit priusquam posuerit inimicos sub pedibus? Dicendum quod hoc potest intelligi dupliciter. Nam ly donec. quicquid determinat tempus et ponit per finito. sicut si dixerem non videbo deum donec moriar. quod videtur tunc non videbo sed postea videbo. Quicquid ponit per infinito sicut cum dicitur. Non cognouit eam donec peperit filium suum. Non quod velit dicere quod non cognouit eam solus usque ad partum filii sed nec etiam post eam cognouit sicut dicitur. Iero. Iste modus seruat quoniam alii qui intendunt excludere illa solus de quibus est dubium. Unde euangelium excludit illud solus quod videtur esse dubium scilicet quod ioseph cognouisset beatam virginem ante partum. Hoc vero quod post partum non cognouit eam nulli est dubium cum tota mysteria pueri viderit et torrens ab angelis monitum sit et adoratum etiam a magis iesus fuisset. unde poterat eam iam vel matrem cognoscere. et ideo non curauit hoc excludere. sic etiam loquitur hic apostolus. quod enim aliquis regnet adhuc inimicis non subiugatis videtur esse dubium: sed quod regnet postquam inimici subiugati sunt nulli est dubium. et ideo illud excludit principaliter dicens donec ponat etc. Quasi dicat. Vix est quod christus habet regnum et igitur sint alii inimici dum non faciunt voluntatem suam tamen regnat donec ponat etc. Hoc etiam alio modo intelligitur donec ponat etc. videlicet ly donec determinet tempus et ponat per futuro ut dicatur sic. Operetur illi regnare. Sed quoniam donec ponat etc. quasi dicat: usque tunc regnabit quousque ponat inimicos sub pedibus? postea vero non regnabit. Sed secundum hanc expositionem regnabit non importat regnum habere sed in regnando. proficere et regnum auferri. et hoc quantum ad manifestationem perfectam regni christi. quasi dicat: Regnum christi paulatim proficit in quantum scilicet manifestat et innotescit donec ponat inimicos sub pedibus. id est. quousque omnes inimici regnare eam fateantur. Boni quidem cum gaudio beatitudinis. mali vero cum confusione et postea non regnat id est regnum suum non proficit et non amplius manifestat quia iam plene manifestum erit. Sic ergo patet omnium aduersantium subiectio. que quidem subiectio perfectissima erit quod etiam illud quod maxime inimicis subiectis sibi. hoc autem est mors que maxime contraria est vite. et ideo dicitur. Nouissime autem etc. ubi tria facit. Primo ponit subiectionem mortis. Secundo probat hoc per auctoritatem ibi. Oia enim subiecit etc. Tertio ex ipsa auctoritate arguit ibi. Cum autem dicat etc. Dicit ergo: dixi quod omnes inimicos subiecit sub pedibus eius. Sed qualiter? Perfectissime me in quantum quod nouissime inimica mors destruet scilicet in fine: quod non poterit esse cum vita ubi omnes per resurrectionem viuunt. See 13. Ero mors tua o mors. Esa. 20. Precipitabit mortem in sempiternum. Sciendum est autem quod origenes ex hoc verbo sumpsit occasione erroris sui que ponit in patriarchon. Ipse enim voluit quod pene dampnatorum essent purgatorie et non eterne et voluit quod omnes qui sunt in inferno quicquid puerterent ad christum et saluarentur et etiam diabolus. Et hoc confirmat per ista verba. donec ponat inimicos etc. Et intelligit quod hoc quod dicitur inimicos sub pedibus? solus intelligit de subiectione que fit per puerterentem peccatorum ad deum non de subiectione qua sunt subiecti christo etiam illi qui nunquam puerterunt ad christum in quantum punit eos in inferno. Et ideo dicitur. Operetur illi regnare donec ponat inimicos sub pedibus? quod tunc omnes damnati et qui sunt in inferno saluabuntur in quantum scilicet puerterent ad christum et seruiant ei et non solus ipsi homines damnati autem per sed nouissime ipsa mors. id est. diabolus destruetur non quod non sit ois. sed quod non sit mors quia etiam ipse diabolus in fine saluabitur. Sed hoc est hereticum et damnatum in concilio. Inter scilicet dicitur est quod apostolus signatim posuit hoc quod dicitur nouissime autem etc. ad remouendum duas questiones que possent fieri circa predicta de resurrectione. scilicet. vtrum christus posset viuificare mortuos: Et hoc soluit quod omnes inimicos posuit sub pedibus? eius et etiam ipsam mortem. Et quare non statim resuscitauit. Ad quod respondet quod omnes per primo subieciat inimicos sub pedibus? et nouissime cum destruet ipsa mors tunc

resurgit omnes ad vitam. Non ergo differat quod non potest sed ut seruet ordinem. quod que a deo sunt ordinata sunt. Quod autem ipsa mors subieciat christo probat per auctoritatem. ps. Oia subieci sibi sub pedibus? id est. sub humanitate eius? scilicet christi. psal. 2. Ois lingua etc. Esa. 45. Vbi curuabit ois genua etc. Et hac autem auctoritate argumentatur dicens. Cum autem dicat etc. Et est ratio naturalis. Propheeta dicit oia subieci sibi etc. Sed dicendo oia postquam nihil exclusit nisi illud quod subiecit ergo subiecta sunt christo oia et ipsa mors. Dicit ergo. Cum autem dicat psalmista scilicet oia subiecta sunt ei scilicet christo in quantum homo preter eum scilicet per se quod subiecit sibi oia. heb. 2. In eo quod oia sibi subiecit etc. mat. vlt. Data est mihi ois potestas etc. Sed contra. si pater subiecit oia filio ergo filius est minor patre. Respondeo dicendum est quod pater subiecit oia filio in quantum est homo ut dictum est et sic pater est maior filio. Est enim minor pater secundum humanitatem: equalis vero secundum diuinitatem. Vel dicendum quod etiam ipse filius in quantum deus subiecit sibi oia quod sic potest oia quod pater potest. psal. 3. Saluatoris expectamus etc. secundum operationem qua potens est subijcere oia. Ad sequenter cum dicitur. Cum autem subiecta fuerit illi oia etc. Respondetur hinc huius resurrectionis non esse in humanitate christi sed ulterius producet rationalis creatura ad contemplationem diuinitatis et in ea est beatitudo nostra et finis nostre ipse deus est. et ideo dicitur cum autem subiecta etc. Quasi dicat. Non dum deus subiecit oia christo. sed cum oia fuerint ei subiecta scilicet christo tunc ipse filius secundum humanitatem subiectus erit illi scilicet patri. Job. 14. Pro maior me est. et subiecit est nunc et christus secundum quod homo pater sed hoc tunc manifestus erit. Et ratio huius subiectionis est ut sit deus oia in oibus. id est. ut aia hominis totaliter requiescat in deo et solus deus sit beatitudo. Modo enim in vno est vita. et virtus in alio et gloria in alio: sed tunc deus erit vita et salus et virtus et gloria oia. Vel aliter ita ut sit deus oia in oibus? quod tunc manifestabitur quod quicquid boni habemus est a deo.

Lectio quarta.

Aliquin quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si omnino mortui non resurgunt ut quid et baptizantur pro illis? Ut quid et nos periclitamur ob horam. Quotidie morior propter vestram gloriam fratres quam habeo in christo ihesu domino nostro. Si secundum hominem ad bestias pugnamus ephesi. quid mihi prodest si mortui non resurgunt. Adducemus et bibamus: cras enim moriemur. Nolite seduci. Corruptum moris bonos colloquia mala. Cuigilate iusti et nolite peccare. Ignorantiam enim dei quidam habent. Ad reuerentiam vobis loquor.

Offensa resurrectione mortuorum ex resurrectione christi: hic contra sequenter ostendit resurrectionem mortuorum ex vita sanctorum. Et circa hoc duo facit. Primo probat per apostolum. Secundo subiungit ammonitionem ibi. Nolite seduci etc. Probat autem per apostolum ducendo ad tria inconuenientia. Primum inconueniens est quod frustrat devotio hominum ad baptismum. Secundum est quod frustrat labor sanctorum. et hoc ponit ibi. Ut quid et nos periclitamur etc. Tertium est quod daret occasio fruendi voluptatibus. Et hoc ponit ibi. Manducemus et bibamus etc. Circa primum duo facit. Primo ponit primum inconueniens. Secundo explicat illud ibi. Si omnino mortui etc. Dicit ergo primo. dixi quod mortui resurgunt. Aliquin scilicet non est resurrectio mortuorum futura ut nos predicamus quid facient qui etc. hoc potest dupliciter intelligi. Uno modo

in epistola I ad Corinthios XV

ut per hoc qd dicit mortuis intelligant opera peccati que sunt mortua qd carerit vita gratie et ducunt ad mortem. heb. 9. **S**icutus xpi emundabit et. Et hoc plana est lra. Quid scz facient illi qui baptizant pro mortuis. i. pro peccatis abluendis. si non sint vita gratie habituri? Alio modo qd quidam tunc temporis volebat qd hoies possent primo baptizari ut sibi ipsos remissionem peccatorum consequerent et itez baptizabant p aliquo cōsanguineo suo defuncto ut etia post mortē dimitterent ei peccata. Et scdm hoc fit littera. Quid faciet qui baptizant pro mortuis scz cōsanguineis p quoz salute baptizant si nō sit resurrectio mortuoz. sz isti in aliquo cōmendari possunt. scz in hoc qd fidē resurrectōis videbant habere. sed in aliquo possūt reprehendi in hoc scz qd vni credebāt posse pro alio baptizari. Sed tūc est questio. Si oratio vni pdest alteri: quare nō etiā baptizamus? Ad hoc est duplex responsio. Una est qd opa que faciūt viui p sunt mortuis ppter vniōne caritatis et fidei. Et ideo nō p sunt nisi illis qui decedūt cū caritate et fide. Unde infidelibus nec oratio nec baptizamus viuoꝝ p sunt tamē oratio pdest illis qui sunt in purgatorio. Alia responsio et melior qd bona opera valēt mortuis nō solū ex vi caritatis sed etiā ex intentione facientis. Sicut si ego dicerē p saltem p aliquo qui est in purgatorio qui tenebat dices re ut satisfaciā pro eo valer quidē spm ad satisfacionem solū illi pro quo dico. Dicendū est ergo fm hoc qd baptizamus nō habet virtutē ex intentione nostra: sed ex intentioe nri xpi. Intentio autē xpi est vt baptizamus illis. pnciat qui in xpi fide baptizant. **C**onsequēter istud incōueniēs explicat dicens: Si oio tc. Et ista explicatō videt magis cōuenire secūde expositioni supra posite. Quasi dicat: Et qd baptizant p illis id est p mortuis si nō resurgūt: sed si fm primā expositionē exponat tūc sic potest dici. Si oio mortui nō resurgūt vt quid etiā baptizant p illis. i. pro peccatis eaz ipsa nō dimittant. **E**t quid periclitamur tc. hic ponit secundū incōueniens. et circa hoc duo facit. Primo ponit incōueniens in cōmuni. Secūdo in spēali ibi. Quotidie tc. Dicit ergo nō solū frustra baptizant aliqui p remissione peccatorū sed nos etiā frustra affligimur si resurrectio mortuoz nō est. et hoc est qd dicit. **E**t quid et nos san et apli periclitamur. i. pericula patimur omni hora. 2. cor. 11. Periculus fluminū piculis tc. **C**onstat etiā qd sancti exponūt se tribulatiōibus et affligūt seipos ppter spes vite eterne. sz illud Ro. 5. Nō solū autē sed et gloriamur tc. **S**pes autē non cōfundit tc. Si ergo resurrectio mortuoz nō sit: totaliter spes perit. Frustra ergo affligerēt se si mortui nō resurgūt. **N**ec obstat si dicat qd antea separata premiat. qd vt pbatū est supra nō posset pbari qd aia esset mortalitatis. **C**onsequēter cū dicit. Quotidie tc. enumerat pericula in spēali. et primo quantū ad personaz. Secūdo quantū ad locū ibi. Si fm hoiem ad bestias tc. **M**anifestat ergo in spēali pericula quāntū ad personā suā. vnde dicit. Quotidie morior tc. Quasi dicat. Non quecūqz pericula patimur sed etiā mortis: qd quotidie morior. i. suz in periculis mortis. ps. Propter te mortificamur tota die. Et hoc ostendit apls Ro. 8. In persona aploꝝ esse dicit 2. cor. 4. Sz p mortificationē tc. Propter gloriā vestra. i. vt ergo acquirā gloriā quā expecto ex vestra cōuersione ad fidē i. i. heb. 2. Nos estis gloriā nra et gaudium habeo. i. spero me habitūz in xpo hiesu dño nostro. i. per caritatē xpi. Alia lra habet per gloriā tc. et tūc ly per gloriā est verbū iurātis. Quasi dicat. per gloriā vestra quam scz expectatis que est deus. Ac si diceret. Iuro per deum quē habeo in spe in xpo hiesu. i. per passionē tc. Ex quo apparet qd etiā aplos iurauit et qd in viris perfectis iurare nō est peccatū. **S**ed si hoiem tc. **H**ic specificat pericula quantū ad locū. **A**bi sciendū est qd hoc legit act. 19. vbi dicit

et cū paulus apud ephesū multos cōuertisset ad fidem quidā concitauerūt cōtra eum populū in tantū qd nō esset ausus exire in theatruz et qd multa pericula sit ibi passus. Ergo forte facit hic de hoc mentionem qd e vicino passus hoc fuerat. Dicit ergo Si fm hoies. i. fm rōne ex qua homo est hoc disputatō de resurrectione cōcludens qd homo nō morit sicut bestia. Pugnaui ad bestias. i. ad hoies bestialiter viuētes apud ephesū. **E**t si pugnaui ad bestias qd ephesū et hoc dico nō ex reuelatiōe diuina sed fm hominē id est ex instinctu humano si tor pericula passus sum tc. **D**einde cū dicit. Manducem? tc. ponit tertiu incōueniens qd est si resurrectio mortuoz nō esset daret occasio fruendi voluptatibz. Quasi dicat si nō est alia vita stultū sumus si affligimus nos: sed māducamus et bibamus. i. viamur delitijs et fruamur voluptatibz. Sap. 2. Non est qui sit agnitus tc. Venite fruamur tc. **C**ras enī id est in primo moriemur totaliter et deficiemus in aia et corpe si mortui nō resurgūt. **D**einde cū dicit. Nolite seduci. **E**t predictis cōcludit ammonitiōne et primo quantū ad infirmos. Secūdo vero quantū ad perfectos et iustos ibi. Vigilate iusti tc. **C**irca primū duo facit. Primo reddit eos ad rētos dicēs: Nolite seduci. Quasi dicat. dicitū est qd si resurrectio mortuoz nō sit: stultū eēt nō vti lasciujs et voluptatibz. **N**e ergo ad lasciuas inducamī nolite seduci ab his qui negāt resurrectionē. **C**oll. 2. Videte ne quis vos seducat tc. Secūdo rationē attentōis assignat dicēs. Corumpūt tc. Quasi dicat. **I**deo nolite seduci qd colloquia mala illozū scz qui negāt resurrectionē corumpūt bonos mores. 2. th. 2. Sermo eoz serpit vt cācer. **I**ero. dicit qd hoc est sumptū ex dicitis gentiliū: et est versus cultū daz menādri. **E**t ex hoc vt ipse dicit argumentū habemus qd licet nobis quōqz in sacra scriptura vti auctoritatibz gentiliū. **D**einde cū dicit: Vigilate iusti tc. ponit ammonitiōne qd rō ad perfectos. Possent em dicere qd a colloquijs illozū debēt cauere infirmi qui defacili seducunt. perfecti autē nō sic seduci possunt. **A**plūs autē vult qd etiā perfecti sint cauti. **U**nde circa hoc duo facit. Primo reddit eos attentos dicēs: Vigilate iusti. i. vos qui reputamini iusti vigilate id est solliciti sitis. **M**at. 24. Vigilate quia nescitis tc. **A**poc. 16. **B**eat? qui vigilat tc. Secūdo rationē assignat dicēs: Nolite tc. et hāc duplicē quāz vnā ppter seipos. **N**ullus em est adeo perfectus qn debeat sibi cauere a peccatis. **I**nertia autē et torpor: frequēter inducit ad peccatū. vnde ne peccēt inducit eos ad vigiliā. et ideo dicit. et nolite peccare. i. ne peccetis. **T**ob. 4. **I**n mēte habeto deum et caue ne aliqñ peccato cōsentias. **A**liā rōnem inducit ppter alios qd nō solū ppter seipos sint solliciti: sed et ppter alios ne illi seducant. et hoc est qd dicit. **Q**uidā enim hnt ignorantia dei. i. nō rectam fidē. **R**o. 10. **I**gnorātes dei iusticiā tc. **E**t hoc loqr vobis ad reuerentiā vestraz vt sitis cauti. **E**t ad verecundiā vraz qd verecūdiū est vobis qui reputamī sapiētes et instructi in fide qd sint aliqui inter vos ignorantia dei habētes. i. nō rectā fidem.

Lectio quinta.

Ed dicit aliqz. Quō resurgūt mortui? Quali autē corpore veniēt? **I**nsipiens tu: quod seminas nō viuificas: nisi prius moriatur. **E**t qd seminas? **N**ō corpus quod futurū est seminas. sed nuduz granum: vt puta tritici. aut alicuius ceteroz. **D**eus autē dat illi corpus sicut vult. et vnicui qd seminū propriuz corpus.

in epistolā I ad Corinthios XV

alia qualitas corporis resurgentiū q̄ tñ p̄portionabit̄ me-
ritis morientis.

Lectio sexta.

Non omnis caro eadez caro. sed alia
hominū. alia pecorū. alia volucrum.
alia aut̄ pisciū. Et corpora celestia. ⁊
corpora terrestria. Sed alia quidez celestiuꝝ
gl̄ia: alia aut̄ terrestriuꝝ. Alia claritas sol̄. alia
claritas lune. ⁊ alia claritas stellarū. Stella
em̄ a stella differt i claritate: sic ⁊ resurrectio
mortuoz. Seminatur in corruptiōe: surget in
incorruptione. Seminatur in ignobilitate: sur-
get in gloria. Seminatur in infirmitate: sur-
get in virtute. Seminatur corpus animale:
surget corpus spirituale.

Hic apostolus ponit exemplū de diuersitate qualitat̄ cor-
poris resurgentiū in diuersis speciebus. Et p̄mo cōparan-
do celestia ad terrestria. Sec̄do terrestria ad celestia ibi.
Sunt corpora celestia ⁊c. Tertio corpora celestia ad inui-
cem ibi. Alia claritas solis ⁊c. Quia posset aliq̄s dicere
quō est possibile q̄ mortui resumant̄ corpus ⁊ carnē si non
sint habituri eandē corporis qualitatē. ideo ad hoc exclu-
dendū introducit diuersas qualitates corporis ⁊ carnis.
vt sic manifestū sit q̄ non oportet si non erit eadem quali-
tas q̄ nō resumatur idē corpus vel eadē caro. Dicit ergo
p̄mo q̄ non omnis caro est eadē caro s̄m formā. Sed alia
est caro hominū. alia pisciū. alia pecorū. alia volucrū ⁊c.
Et similiter est alia morientis ⁊ alia resurgentiū. sicut autē
exēplū sup̄i inductū de femine ⁊ pullulatiōe deficiebat
in hoc q̄ in feminatiōe ⁊ pullulatiōe nō est idē numero.
nec eadem qualitates ita bec exēpla deficiūt q̄ in his ex-
emplis nec est eadē species nec eadē qualitas s̄ caro ho-
minis resurgētis est eadē s̄m specie cū carne morientis. s̄
tamē erit alia s̄m qualitatē. Er̄t em̄ eiusdē nature sed al-
terius glorie. vt greg. de corpore xpi dicit. si quis autē hec
quæ dicta sunt ad diuincum statū resurgentiū referre vel-
let potest dici q̄ p̄ homines intelligunt̄ boni s̄m rationē
vientes s̄m illud *Eccl. 3. 4.* Nos autē greges s̄m greges
pascue mee homines estis. Per pecora vero intelligunt̄
luxuriosi s̄m illud *2. Pe. 2.* Hi vero velut irrationabilia
pecora ⁊c. p̄ volucres sup̄bi. p̄ pisces cupidi. s̄m illud *p̄s.*
Volucres celi ⁊ pisces maris ⁊c. Ad idem autē introdu-
cit diuersitatē celestiuꝝ ⁊ terrestriuꝝ corporū cū subdit Sunt
corpora celestia vt sol ⁊ luna ⁊ huius modi. Et sunt corpa
terrestria vt ignis aqua ⁊c. sed alia quidē est gloria id est
pulcritudo ⁊ decor celestiuꝝ corporū. alia autē terrestrium.
Ecc. 4. 3. Species celi gloria stellarū. Et possūt p̄ celestia
corpora intelligi cōtemplatiui p̄bil. 3. Mostra cōuersatio
in celis est. Per terrestria actiui qui circa terrena occupan-
tur. vnde maribe dictū est. Turbar̄ erga plurima. *Luc. 10.*
Et ad idē vltorius introducit diuersam qualitatē cele-
stium corporū cū dicit. Alia claritas solis ⁊c. Similit̄ in-
stellas est differenria. Stella em̄ differt ⁊c. Et pot̄ intelli-
gi p̄ solem xps. *Mat. vl.* Dicitur vobis timētibus nomē
meū sol iustitie ⁊c. Per lunā beata virgo de qua *Can. 6.*
Pulchra vt luna. Per stellas adinuicē ordinatas ceteri
sancti. *Judic. 5.* Stelle manētes in ordine suo ⁊c. Ad
sequēntē cū dicit. Sic erit resurrectio mortuoz. adaptat̄ p̄
dicta exēpla ad resurrectionē mortuoz. Nec intelligēdū
est q̄ tñ ad litteralē expositionē q̄ ap̄lus hoc dicit ad de-
signandū in resurgentiū generis diuersitatē p̄pter id qd̄
p̄miserat. Stella differt ⁊c. Sed hoc refert̄ ad omnia p̄

cedentia vt ostendatur ex omnibus p̄missis q̄ sicut in re-
bus inueniunt̄ diuerse q̄litates corporū ita erit diuersa q̄l-
tas resurgentiū a qualitate morientū. Unde sequit̄. Se-
minatur corpus ⁊c. Hic ap̄lus maxime ostendit alia esse
qualitatē corporis morientis ⁊ corporis resurgentiū. Et agit
hic de corpore resurgente gloriozo cui⁹ p̄prie qualitates
dotes corporis gloriozi dicunt̄. Quæ q̄dem sunt qua tuoz
quas hic apostolus tangit. Primo em̄ tangit dotē i passi-
bilitatis cū dicit Seminatur in corruptiōe ⁊c. Et quis se-
minatio accipi posset p̄ p̄ma corporis origine s̄m q̄ gene-
ratur ex femine. tamen cōuenientius est s̄m intellectum
apostoli vt seminatio referat̄ ad mortē ⁊ sepulturam vt re-
spondeat ei quod supra dictum est. Quod seminas nō vi-
uificatur nisi prius moriatur. Dicit autē mors ⁊ resolutio
seminatio non q̄ in corpore mortuo vel cinerib⁹ ex eo reso-
luta sit aliqua virtus ad resurrectionē sicut est virt⁹ acti-
ua in femine ad generationē: sed quia a deo talis ordina-
tio est deputata vt ex eo iterato reformetur corpus hūanū
Sicut igitur corpus humanū qñ seminatur id est qñ mori-
tur est in corruptione id est s̄m suaz p̄prietatē est corruptioni
subiectū s̄m illud *Ro. 8.* Corpus qd̄ mortuū est. p̄p̄t pec-
catū Sed resurget in incorruptione. Dicit autē h̄ incorru-
ptio nō solū ad excludendū separationē aie a corpe. quia
hanc incorruptionē ⁊ corpora dānatoz habebunt. sed ad
excludendū tā mortē q̄ quālibet noxā passionē siue ab in-
teriori siue ab exteriori. Et q̄ tñ ad hoc intelligit̄ i passibi-
litas corporis gloriozi s̄m illud *Apoc. 21.* Nō esurient neq̄
sitient amplius ⁊c. Secundo tangit dotē claritatis cū
dicit Seminatur in ignobilitate. id est corpus qd̄ an̄ mor-
tem ⁊ in morte est deformitatis ⁊ miserijs multis sub-
iectū s̄m illud *Job. 1. 4.* Homo natus de muliere ⁊c. S̄
resurget in gloria que claritatē significat vt aug. dicit su-
per *Job.* Erunt em̄ corpora sanctoz clara ⁊ fulgentia s̄m
illud *Mat. 13.* Fulgebunt iusti sicut sol ⁊c. Tertio tan-
git dotē agilitatis cū dicit Seminatur in infirmitate. id est
corpus animale qd̄ ante mortē est infirmū ⁊ tardū ⁊ ab aīa
non facile mobile s̄m illud *Sap. 9.* Corpus qd̄ corrupit̄
aggrauat animā S̄ surget i virtute qua scilicet fiet vt ex
tanta virtute ab anima moueri possit vt in nullo difficul-
tatem ad motū exhibeat qd̄ ad dotē agilitatis p̄tinet. Tā-
ta em̄ erit ibi facilitas q̄ta felicitas vt aug. dicit. Unde dicit̄
Sap. 3. de iustis. Fulgebūt iusti ⁊ tanq̄ scintille in
arundinetis discurrent. Et *Isa. 40.* Qui sperāt in dño mu-
tabunt fortitudinē. assument pengas ⁊c. Quarto tangit
dotē subtilitatis cū dicit Seminatur corpus aiale ⁊c. Quā
quidā ad hoc referre volūt q̄ corpori gloriozo s̄m hāc do-
tē cōpetat vt possit simul esse cū corpore non gloriozo in
eodem loco. Quod quidē sustineri posset si corpori s̄m sta-
tum p̄sentē cōpeteret q̄ nō posset simul cū alio corpore ef-
se in eodē loco s̄m aliq̄d qd̄ a corpe remoueri posset. Hūc
aut̄ si diligētē consideret q̄ s̄m nihil aliud hoc corpori cō-
petit nisi s̄m q̄ habet dimensiones corporales. Unde vlt̄
deamus corpora q̄ tñ cūq̄ subtilia nō copati secū alia cor-
pora vt patet in aere ⁊ in igne. ⁊ vltorius si essent corpora
separata omnino absq̄ materia sicut quidam posuerunt.
non possent simul cum corporibus naturalibus esse in eis-
dem locis vt p̄bus dicit. Remanentib⁹ igitur dimēsiōni-
bus in quocunq̄ corpe est cōtra suā naturā q̄ sit cū alio
corpore in eodē loco. Unde si hoc aliquando p̄tingit erit
ex miraculo. Propter quod *Breg. ⁊ Aug.* miraculo ascri-
bunt q̄ corpus xpi ad discipulos ianuis clausis intrauit.
Nulla enim virtus terminata potest facere miraculū. hoc
enim solius dei est Relinquitur ergo q̄ esse simul cū alio
corpore in eodē loco non possit esse ex dote seu ex qualita-
te corporis gloriozi. Non tamen negandum est quin cor-
pus gloriozum possit esse simul cum alio corpore in eodē

Explanatio sancti Thome

loco, quia corpus xpi post resurrectionem intrauit ad discipulos ianuis clausis, cui corpus nostrum in resurrectione conformandum speramus, sed sicut corpus christi hoc habuit non ex proprietate corporis sed ex virtute diuinitatis vnite: ita corpus cuiuslibet alterius sancti hoc habebit non ex dote sed ex virtute diuinitatis existentis in eo. Per quem modum corpus petri habuit quod ad vmbra eius sanarent infirmi non per aliquam proprietatem ipsius. Est ergo dicendum quod ad dotem subtilitatis pertinet quod hic apostolus tangit dicens **Seminat corpus animale surget spirituale.** Ad quidam male intelligentes dixerunt quod corpus in resurrectione vertetur in spiritum vel et erit simile aeri aut vento quod spiritus dicitur. Quod maxime excluditur per illud quod ad apostolos dicit **Luc. vii. Palpate et videte quia spiritus est.** Unde et hic apostolus non dicit quod resurgat spiritus, sed spirituale corpus. Ergo in resurrectione spirituale erit non spiritus, sicut nunc est animale non anima. Ad hoc autem differentiam cognoscendam considerandum est quod vnum et idem in nobis est quod dicitur et anima et spiritus, sed anima dicitur secundum quod perficit corpus: spiritus autem proprie secundum mentem secundum quam spiritualibus substantiis assimilatur secundum illud epistolae. **4. Renouamini spiritu mentis vestre.** Item considerandum est quod triplex est differentia potentiarum in anima, quedam enim potentie sunt quarum operationes ad bonum corporis ordinantur sicut generatiua nutritiua et augmentatiua. Quedam vero sunt que quidem corporis organum vtuntur, vt omnes potentie sensitiue prout sed earum actus ad corpus non ordinantur directe sed magis ad perfectionem anime. Quedam vero sunt potentie que neque vtuntur corporis organum neque directe ad bonum corporis ordinantur sed magis ad bonum anime sicut que pertinent ad intellectiua prout anime ergo potentie pertinent ad animam in quantum animat corpus, tertie vero maxime pertinent ad animam in quantum est spiritus, secunde vero medio modo se habent inter vtrasque, quia tamen iudicium de potentia aliqua magis debet sumi ex obiecto et fine quam ex instrumento, ideo secunde potentie magis se tenent cum tertijs quam cum primis. Item considerandum est quod cum vnaqueque res sit, propter suam operationem, corpus ad hoc perficitur ab anima vt sit subiectum operationibus anime. Nunc autem in statu isto corpus nostrum est subiectum operationibus que pertinent ad animam in quantum est anima prout generat et generat nutrit crescit et decreuit. Quantum autem ad spirituales anime operationes corpus licet aliquo modo subseruiat tamen multum impedimentum affert, quia corpus quod corrumpit aggrauat animam vt dicit **Sap. 9. Sed in statu resurrectionis cessabunt operationes animales a corpore, quia non erit generatio nec augmentum aut nutrimentum, sed corpus absque aliquo impedimento et fatigatione cessante seruiet anime ad spirituales operationes eius secundum illud psalmi. Beati qui habitant in domo tua domine etc. Sic vt ergo nunc est corpus nunc animale, tunc vero erit spirituale. Causam autem hanc proprietatem quidam attribuunt luci quam dicit esse de natura quinte essentie et venire in compositione humani corporis quod quia friuolum est et fabulosum sequentes augustinum dicitur quod procedunt ex virtute anime glorificare. Dicit enim **Aug. in epistola ad theophrastum. Tam potenti natura deificat animam vt eius plenissima beatitudine que in fine temporum promittitur sanctis: redundet etiam in inferiori naturam que est corpus non beatitudo que fruente est propria sed plenitudo sanitatis id est incorruptionis vigor.** Et videmus autem ex anima quatuor corpori puenire et tanto perfectius quanto anima fuerit virtuosior. Primo quidem dat esse. Unde quando erit in summo perfectionis dabit esse spirituale. Secundo conseruat a corruptione. Unde videmus homines quanto sunt fortioris nature minus a calore et frigore**

pati. Cum ergo anima fuerit perfectissima conseruabit corpus omnino impassibile. Tertio dat pulchritudinem et claritatem. Infirmi enim et mortui propter debilitatem operationis anime in corpore efficiuntur discolorati et quando erit in summa perfectione faciet corpus clarum et fulgidum. Quarto dat motum et tanto facilius quanto virtus anime fuerit fortior supra corpus. Et ideo quando erit in ultimo sue perfectionis dabit corpori agilitatem.

Lectio septima.

Sicut corpus animale est et spirituale: sicut scriptum est. **Factus est primus homo adā in animā viuente, nouissimus homo in spiritu viuificante, sed non prius quod spirituale est, sed quod animale deinde quod spirituale.** Primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo celestis. Qualis terrenus, tales et terreni, et qualis celestis, tales et celestes. Igitur sicut portamus imaginem terreni, portemus et imaginem celestis. Hoc autem dico fratres, quod caro et sanguis regnum dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.

Hic apostolus differentiam qualitatis corporum morientium ad corpora resurgentium supra exemplis ostensam ostendit ratione. Circa hoc autem duo facit. Primo enim permittit quod probare intendit. Secundo permittit probare tibi. Sicut scriptum est etc. Dicit ergo primo. Dixi quod id quod seminatur animale surget spirituale, et quod hoc sit verum scilicet quod sit aliud est et spirituale et non intendit apertius ex hoc arguere ad propositum sed hoc supponit intendens probare ipsum quod dicit. Si est corpus etc. **1. c. 23. Intuere in omnia opera altissimi, duo contra duo et vnum contra vnum.** Sicut scriptum est etc. Die probat propositum. Est autem probatio sua talis. Duo sunt principia humani generis. Vnum scilicet vitam nature scilicet adā, aliud secundum vitam gratie scilicet christi, sed animalitas est deriuata in omnes homines a primo principio scilicet adā, ergo constat quod multo amplius a secundo principio scilicet christo spiritualitas deriuabitur in omnes homines. Huius rationis primo probat primam diuersitatem principiorum. Secundo mediā scilicet de terminatione similitudinis ex vtroque principio ibi. Qualis terrenus etc. Circa primam tria facit. Primo ostendit principiorum differentiam. Secundo principiorum ordinem adiuuicem sibi. Sed non prius quod spirituale etc. Tertio rationis ordinem assignat ibi. Primus etc. Pponit ergo primo conditionem primi principij secundum vitam nature, sumens auctoritatem geneseos. 2. vnde dicit. Sicut scriptum est. **Factus est a deo primus homo adā in animā viuente vita scilicet animali quales anima potest dare cum scilicet spirant dominus in facie eius spiritus raculū vite, geneseos. 2. Anima enim et anima dicitur et spiritus.** In quantum enim intendit cure corporis scilicet vegetando nutritio et generando sic dicitur anima. In quantum autem intendit cognitioni scilicet intelligendo volendo et huiusmodi sic dicitur spiritus. Unde cum dicit. **Factus est primus homo adā in animā viuente.** Intendit hic apertius de vita qua anima deseruit circa corpus non de spiritu sancto sicut quidam fingunt propter hoc quod precedit, et inspirauit in faciem eius spiritus vite, dicentes hoc esse spiritum sanctum. Secundo ponit conditionem secundam principij dicens: **Nouissimus vero adā id est christus et dicitur nouissimus quod adam induxit vnum statum salu-**

in epistolā I ad Corinthios XV

cet culpe. xps vero glorie et vite. Unde cum post statū istū
 nullus alius sequatur in vita ista. ideo dicit nouissimus.
Et 53. Desiderauimus eū despectū et nouissimū virozū
 Et alibi scz apoē. 1. Ego p̄m̄ et nouissimū. Et alibi. Ego
 sum alpha et ω. etc. Dicit autē adam. qz de natura ade factū
 in spiritū uiuentē. Et ex hoc conditionibz principioz vi-
 sis apparet eoz diuersitas. qz p̄m̄ homo factus est in ani-
 mam nouissimus in spiritū. Ille autē in animā uiuentem
 solum. iste vero in spiritū et uiuentē et uiuificantē. Cuius ra-
 tio est. quia sicut adam consecutus est p̄fectionē sui esse p̄
 animā ita et xps p̄fectionem sui esse in q̄tum homo p̄ spi-
 ritū sanctū. Et ideo cū animā nō possit nisi p̄p̄tū corp⁹ ui-
 uificare ideo adam factus est in animā nō uiuificantē s; ui-
 uentē tantū. sed christus factus est in spiritū uiuentē et ui-
 uificantē. et ideo xps habuit potestātē uiuificandi Job. 1.
 De plenitudine eius etc. Et Job. 10. Veni vt vitā habe-
 ant et habundantius habeant. Et in simbolo. Et in spiri-
 tum sanctū uiuificantē Sed ne aliq̄s diceret. si xps fact⁹ est
 in spiritū uiuificantē quare dicitur nouissim⁹. Ideo cōse-
 quenter cū dicit Sed nō prius etc. Ostendit ordinē p̄nci-
 pioz. Videmus em̄ in natura qz in vno et eodē p̄t̄ est im-
 p̄fectū qz p̄fectū. Unde cū spiritualitas se habeat ad ani-
 malitātē sicut p̄fectū ad imp̄fectū. ideo in humana natura
 nō prius debet esse spirituale qd̄ est p̄fectū. s; vt seruetur
 ordo prius debz esse imp̄fectū scilicet qd̄ animale est. de-
 inde p̄fectum scilicet qd̄ spirituale est. s. 13. Cum venerit
 qd̄ p̄fectū est etc. Sicut dicit Aug. huius signum est qz p̄-
 mogeniti antiquis p̄auerūt esse animales sicut cayn an-
 te abel natus. israhel ante ysaac. et esau ante iacob. Ra-
 tionē autē dicte diuersitatis assignat dicēs. Prim⁹ hō etc.
 Quasi dicat vere primus hō factus est in animā uiuentem
 quia de terra gen. 2. Formauit dñs hominē de limo t̄re.
 et ideo dicitur esse terrenus id est animal. secund⁹ hō scilicet
 xps factus est in spiritū uiuificantē qz de celo. qz diuis
 na natura q̄ fuit huic nature vnita de celo est. Et ideo de-
 bet esse celestis id est talē p̄fectionē debet habere qualem
 decet de celo venire scilicet p̄fectionē spirituales. Job. 3.
 Cui de celo venit sup omnes est. Dicit autē p̄m̄ homi-
 nem de terra s̄m̄ modum loquendi quo res de illo esse dis-
 cuntur. quia prima pars est in eoz fieri. sicut cultellus di-
 citur de ferro. quia prima pars vnde est cultellus est fer-
 rum. Et quia prima pars vnde adā factus est terra est et
 ideo dicitur de terra. Secundus homo dicitur de celo nō
 qz attulerit corpus de celo cū de terra assumpserit. scilicet
 de corpore beate virginis. sed quia diuinitas que nature
 humane vnita est de celo venit. que fuit prior qz corp⁹ xpi.
 Sic ergo patet principioz diuersitas qz erat maior p̄po-
 sitio rationis principalis. Consequenter cū dicit. Qual-
 iter terrenus etc. Ostendit deriuatōnē similitudinis hoz p̄nci-
 p̄ioz ex vtroqz. et primo in cōmuni. Secūdo diuidit eā
 per partes ibi. Igitur sicut portauimus etc. Dicit ergo qz
 liter terrenus etc. Quasi dicat Prim⁹ homo q̄ terren⁹ fuit
 et mortalis ideo deriuatū est vt omnes essent et terreni et
 mortales. s. eodē. Et sic in adā omnes moriunt. Iach. 3.
 13. Adam exemplū meū etc. Quia vero fuit secund⁹ hō ce-
 lestis id est spiritualis et immortalis et ideo omnes et immor-
 tales et spirituales erimus. Ro. 6. Sed cōplantati facti su-
 mus similitudini etc. Igitur sicut portauimus etc. Hic con-
 cludit qualiter in speciali debeamus conformari homini
 scilicet celesti. Possumus autē dupliciter conformari ces-
 lesti in vita scilicet gratie et glorie et vna est via ad aliā. qz
 sine vita gratie nō puenit ad vitā glorie. et ideo dicit. Si-
 cut portauimus etc. 1. q̄d̄iu peccatores fuimus in nobis
 fuit similitudo ade. 2. reg. 7. Ista est lex adā dñe de⁹ etc.
 vt ergo possim⁹ esse celestes id est peruenire ad vitā glo-
 rie potem⁹ nos imaginē celestis per vitam gratie. Coll. 3.

Exuentes veterē hominē induite nouū hominē scz xpm̄
 Ro. 8. Quos p̄sciuit et p̄destinauit conformes etc. Sic
 ergo debem⁹ conformari celesti in vita gratie qz alias nō
 pueniemus ad vitā glorie. Et hoc est quod dicit. Hoc at
 dico fratres. Quasi dicat. Nisi uiuatis scilicet vita gratie
 non poteritis peruenire ad regnū dei scilicet ad vitā glo-
 rie. quia caro et sanguis regnū dei nō possidebunt. Quod
 quidem non est intelligendū sicut quidā heretici dicūt qz
 non resurget caro et sanguis s̄m̄ substantiā. sed qz totū cor-
 pus vel vertet in spiritū vel in aërem quod est hereticum
 et falsum. Nam ap̄tus dicit qz conformabit corp⁹ nostrū cor-
 porū claritatis sue. Unde cū xps post resurrectionē habue-
 rit carnem et sanguinem sicut dicitur Luc. vlti. Palpate
 et videte quia spiritus carnem et ossa non habet etc. Con-
 stat qz et nos in resurrectione carnem et sanguinē habebi-
 mus. Nō est intelligendū caro et sanguis id est substantia
 carnis et sanguinis regnū dei non possidebunt. sed caro et
 sanguis id est carni et sanguini op̄zantes scilicet homi-
 nes dediti vitis et voluptatibus regnū dei nō possidebūt.
 Et sic accipitur caro id est homo carnalit̄ viuens. Ro. 8.
 Vos autem non in carne etc. Vel caro et sanguis id est ope-
 ra carnis et sanguinis regnū dei nō possidebunt quod est
 contra iudeos et saracenos qui fingūt se habituros post re-
 surrectionē vxores. fluuios mellis et lactis. Vel caro et sā-
 guis id est corruptio carnis et sanguinis regnū dei nō pos-
 sidebunt id est post resurrectionē corpus non subiciet cor-
 ruptioni carnis et sanguinis s̄m̄ quam uiuit homo. In-
 de et s̄m̄ hoc subdit neqz corruptio incorruptionē possi-
 bit id est neqz corruptio mortalitatis que nomine carnis
 hic exprimitur possidebit incorruptionē id est incorrupti-
 bile regnū dei. quia resurgemus in gloria. Ro. 8. Ipsa
 creatura liberabitur a seruitute corruptionis etc.

LECTIO OCTAUA.

Ecce misterium vobis dico omnes q̄-
 dem resurgem⁹: sed non omnes im-
 mutabimur. In momento. i. icu ocu-
 li. nouissima tuba. Lanet em̄ tuba: et mortui
 resurgent incorrupti. et nos immutabimur.
 Hic apostolus post q̄ respondit questionē de qualitate res-
 urgentium respondet consequenter questionē qua quere-
 batur de modo et ordine resurgendi. Et circa hoc duo fa-
 cit. Primo ostendit modū et ordinē resurrectionis. Secū-
 do confirmat p̄ auctoritatē ibi. Cuius autē mortale hoc etc.
 Circa primū duo facit. Primo em̄ p̄ponit intentū. Secū-
 do ostendit quo ordine fiat ibi. In momento in icu etc. Pri-
 mo igitur reddit eos attentos: ostendens id quod p̄p̄t
 esse arduum et occultū dicens: Ecce misterium id est oc-
 cultum quoddam dico vobis id est aperio vobis fratres
 quod debet vobis aperiri et oibus credentibz Luc. octa-
 uo. Vobis datū est nosse etc. s. 2. Sapiētiam loq̄mur inē
 perfectos. Et post. sed loq̄mur dei sapientia que abscondi-
 ta est etc. Quid autē sit istud misterii subdit. Omnes qui-
 dem etc. Circa primū sciendū est qz sicut hieronymus dicit
 in quadam epla ad mineruiū et alexandrum monachos.
 Hoc quod hic dicitur Omnes quidem resurgem⁹ etc. In
 nullo libro grecoz habet sed in quibusdam habet: Om-
 nes quidem dormiemus id est omnes moriemur. Et dicitur
 mors somnus p̄pter spem resurrectionis. Unde idēz
 est ac si diceret. omnes quidem resurgemus: quia nullus
 resurget nisi moriatur. Sed nō omnes immutabimur. Hoc
 non mutatur in libris grecis et hoc est vtz quia ista muta-
 tio de qua hic loquitur non erit nisi scdm̄ corpora beato-
 rum quia immutabunt ad illa quattuor que supra posita sūt
 que dicuntur vices corporum gloriosorum et hanc desid-

Explanatio sancti Thome

erat Job. 14. Cunctis diebus quibus nunc milito expe-
cto donec veniat imitatio mea. In quibusdam vero libris
inuenitur. Non omnes quidem moriemur sed omnes im-
mutabimur. Et hoc intelligitur dupliciter. Primo ad lu-
teram quia quorundam opinio fuit quod non omnes homi-
nes morientur. sed quod aliqui in aduentu christi ad iudicium ve-
nient viui et isti non moriuntur. sed isti mutabuntur in sta-
tum incorruptionis. et propter hoc dicunt non omnes qui
dormiemus id est moriemur: sed omnes immutabimur
tam boni quam mali et tam viui quam mortui. Unde secundum
rationem non intelligitur de statu animalitatis ad statum spiri-
tualitatis. quia secundum hanc solam boni immutabuntur. sed de sta-
tu corruptionis ad statum incorruptionis. Alio modo expo-
nitur mystice ab origine et dicitur quod hoc non dicitur de somno
mortis quia omnes morientur. ps. Quis est homo qui vi-
uet et non morietur. sed de somno peccati de quo in ps. Illumina oculos
meos ne unquam obdormiam. ut sic dicatur. Non omnes mori-
emur id est non omnes peccabimus mortaliter. sed omnes
immutabimur sicut supra de statu corruptionis ad incorru-
ptionem. Et licet hec littera scilicet non omnes moriemur
et non sit contra fidem. tamen ecclesia magis acceptat per-
nam scilicet quod omnes moriemur siue resurgemus et. quia
omnes morientur etiam si sint tunc aliqui viui. Unde
nem autem et modum resurrectionis manifestat consequen-
ter eum dicit. In momento et. Et hoc dicitur ad tria. Primo
enim manifestat ordinem dicitur ad tempus. Secundo dicitur
ad causam resurrectionis ibi. In nouissima tuba. Tercio
dicitur ad progressum effectus a causa ibi. Canet enim tuba et.
Dicit ergo quod omnes resurgent. sed quomodo? In momen-
to per quod excludit errorem dicentium resurrectionem non esse
futuram omnium simul. Sed dicunt quod martires resurgent an-
te alios per mille annos. et tunc christus descendet cum illis
et possidebit regnum corporale iherusalem mille annis cum
eis. Et hec fuit opinio lactantij. Sed hoc patet esse falsum
quia omnes in momento resurgemus et in actu oculi. Ex-
cluditur etiam per hoc alius error eiusdem qui dicebat quod iu-
dicium duraturus erat per spacium mille annorum. Sed hoc
est falsum. quia non erit ibi aliquod perceptibile tempus
in momento et. Sciendum est autem quod momentum potest
accipi vel per ipso instanti temporis quod dicitur nunc. vel
per aliquo tempore inceptibili. tamen utroque modo potest
accipi hoc referendo illud ad diuersa quia si nos referimus
hoc ad collectionem pulueris que fit ministerio angelorum
tunc momentum accipitur per tempore inceptibile. Cum enim
in collectione illorum puluerum fit mutatio de loco ad locum
oportet quod sit ibi tempus aliquod. Si autem referamus ad re-
uentionem corporum et pro vniuersa anime que omnia sunt a deo
tunc momentum accipitur per instanti temporis. quia deo in
instanti vniuersa anima corpori et viuificat corpus. Potest eti-
am hoc quod dicit in actu oculi ad vtrumque referri. quia si in
actu oculi intelligitur tantum apertio palpebrarum que fit in re-
pore perceptibili tunc referitur ad collectionem pulueris. Si
vero in actu oculi intelligitur ipse subitus conuulsus oculi et
qui fit in instanti tunc referitur ad vniuersam ad corpus. Et
sequenter cum dicit. In nouissima tuba. Ostendit ordinem
resurrectionis dicitur ad causam immediatam. Et ista tuba est
vox illa christi de qua Mat. 25. dicit. Media nocte clamor
factus est et. Job. 5. Audient vocem filij dei et qui audie-
rint et. Vel ipsa presentia christi manifesta mundo et qui di-
cit gregorio. Tuba nihil aliud esse designat quam presentiam christi
mundo manifestatam que dicitur tuba propter manifestatio-
nem quia omnibus erit manifesta Et hoc modo accipitur
tuba. Mat. 6. Cum facis elemosinam noli tuba canere ante
te. Item dicitur tuba propter officium tube quod erat ad quatuor
tuos ut dicitur numeri. 10. scilicet ad vocandum consilium.
et hoc erit in resurrectione. quia tunc conuocabit ad consi-

lium id est ad iudicium Esa. 5. Dominus ad iudicium ve-
niet et. Ad solennizandum festum. ps. Buccinate in neo-
minia tuba. Sic et in resurrectione Esa. 33. Respice syon
ciuitatem solennitatis nostre. Ad pugnam et hoc in resurre-
ctione Sap. 5. Pugnabit pro illo et. Esa. 30. In citaba-
ris et tympanis et. Ad mouendum castra sua quidam eun-
do ad paradysum. quidam eundo ad infernum Mat. 25.
Ibunt qui bona fecerunt in vitam eternam. qui vero ma-
la in ignem eternum. Consequenter cum dicit. Canet enim
tuba et. Ponit progressum effectus a causa predicta. Et cir-
ca hoc duo facit. Primo enim ponit progressum effectus. Se-
cundo necessitate huius assignat ibi. Oportet enim morta-
le et. Progressus effectus est. quia statim ad sonitum tu-
be sequetur effectus. Quia mortui et. ps. Dabit voci sue vo-
cem virtutis et. Ponit autem duplicem effectum. Unus est com-
munis. quia mortui resurgent incorrupti id est integri si-
ne aliqua vitiis de membris. Quod quidem est com-
ne omnibus quia in resurrectione est commune omne quod pri-
net ad reparationem nature. quia omnes habent communio-
nem cum christo in natura. Et licet augustinus. relinquit sub dubio
viri deformitates remaneant in damnatis. ego tamen cre-
do quod quicquid pertinet ad reparationem nature totum confer-
tur eis. sed quod pertinet ad gratiam solum electis conferatur.
Et ideo omnes resurgent incorrupti id est integri etiam dani-
nati. Hieronymus autem exponit incorrupti id est in statu in-
corruptionis. ut scilicet vltimus post resurrectionem non
corrumpanet quia isti ad beatitudinem eternam ibunt. mas-
li vero ad penam eternam. Psal. 12. Multi de terre pul-
uere euigilabunt. Alius effectus est. proprius id est aposto-
lorum tantum. quia nos immutabimur scilicet apostoli et non
solum erimus incorrupti sed etiam immutabimur scilicet de
statu miserie ad statum glorie. quia seminat animalis sur-
get autem spirituale. Et secundum hunc modum exponendi appar-
et et electi immutabuntur. Possent tamen etiam secundum illos qui
habent. Non omnes quidem morimur sed omnes immu-
tatur legi sic. Mortui resurgent incorrupti id est ad sta-
tum incorruptionis. et nos qui viuimus licet non resurga-
mus quia non morimur tamen immutabimur de statu cor-
ruptionis ad incorruptionem. Et videtur consonare his que di-
cit. 1. thes. 4. Nos qui viuimus qui relinquimus simul ra-
piemur cum illis et. ut sic et ibi et hic connumeret se viuus.

Lectio nona.

Oportet enim corruptibile hoc induere
in corruptionem. et mortale hoc in-
duere immortalitatem. Cum autem mor-
tale hoc induerit immortalitatem: tunc fiet ser-
mo qui scriptus est. Absorpta est mors in vi-
ctoria. Ubi est mors victoria tua: Ubi est mors
stimulus tuus? Stimulus autem mortis pec-
catum est. virtus vero peccati lex. Deo autem
gratias qui dedit nobis victoriam per domi-
num nostrum iesum christum. Ita quod fratres mei
dilecti. stabiles estote et immobiles. abundan-
tes in omni opere domini. semper scientes quod la-
bor vester non est inanis in domino.

Hic apertus ponit necessitatem effectus resurrectionis ab ipsa
causa progredientis. Et circa hoc duo ponit corresponden-
tia duobus que posuerat in progressu effectus ab ipsa cau-

Explanatio sancti Thome

tis dicatur quo utitur mors. et sic per mortem intelligitur dyabolus. Apoē. 6. Nomen illi mors. Et sic stimulus mortis est temptatio dyaboli. Et sic totum quod dicit de morte exponitur de dyabolo. ut in glo. habetur. Vel stimulus mortis id est a morte factus id est a carnali concupiscentia. Iaco. 1. Concupiscentia cum conceperit etc. Concupiscentia enim primo volentes allicit sicut in intemperatis. Secundo repugnantes trahit ut in continentibus. Postea contendit sed non vincit ut in continentibus. Postea debilitatur eius contentio sicut in temperatis et ultimo totaliter debet sicut in beatis quibus dicere cōpetit. Ubi est mors contentio vel victoria tua. Quia ergo stimulus mortis destructus est non per legem sed victoriam xpi. ideo deo sunt reddende gratiarū actiones. Et hoc est quod dicit. Deo autem gratias scilicet ago seu agamus qui dedit nobis victoriam mortis et peccati per iesum xpm non per legem. Iob. 16. Hec est victoria etc. Ro. 15. Quis me liberabit etc. Gratia dei etc. Nā quod impossibile etc. Consequenter cum dicit. Itaque fratres mei etc. Subdit ammonitiones sicut enim dictum est pseudo apostoli corripiebant corinthios negando resurrectionem. et ideo postquam lazarum astruxit fidem resurrectionis et per exempla ostendit ammonet eos quod bene se habeant ne seducantur a pseudo apostolis. Et circa hoc tria facit. Primo enim eos in fide confirmat dicens Itaque scilicet iam ostensa resurrectione fratres mei per fidem per quam omnes sumus filii dei. Iohan. 1. Dedit eis potestatem etc. Dilectissimi per charitates qua debemus nos inuicem diligere. I. Iohan. 4. Hoc mandatum habemus a deo etc. Stabiles estote scilicet in fide resurrectionis ne recedatis a fide. Ephe. 4. Non simus sicut paruuli fluctantes etc. et immobiles ne scilicet ab alijs seducamur. Col. 1. In fide fundati stabiles et immobiles etc. Secundo inducit ad bona opera dicens: Habundantes in omni opere bono semper. Gal. vlti. Dum tempus etc. puer. 3. In habundanti iusticia. Tertio roborat eos per spem dicens: Sciētes per quod etc. Sap. 3. Non enim labor gloriofus est fructus.

Incipit capitulum sedecimum.

De collectis autem que fiunt in sanctos. sicut ordinavi in ecclesijs galatie: ita et vos facite per unam sabbati. Unusquisque vestrum apud se reponat recondens quod ei bene placuerit: ut non cum venero tunc collecte fiant. Cum autem presens fuero quos per epulas hos mitram perferre gratiam vestram in hierusalem. Quod si dignum fuerit ut ego eam: mecum ibunt. Veniam autem ad vos cum macedonia pertransiero. Nam macedonia pertransibo. Apud vos autem foris manebo. vel etiam hiemabo ut vos me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos modo in transitu videre. Spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos: si dominus permiserit. Permaebo autem ephe si usque ad penthecostem. Ostendit enim mihi apertum est magnum et evidens et aduersarij multum.

Supra per totam seriem epistole proposuit apostolus corinthiis quandam doctrinam generalem. in hoc ultimo capitulo proponit eis quedam specialia et familiaria. Et

circa hoc duo facit. Primo monet eos quid ipsi debeant alijs facere. Secundo ostendit quid alij faciant ipsis ibi. Salutat vos ecclesia etc. Circa primum duo facit. Primo instruit eos de his que debent facere ad absentes. Secundo vero de his que debent facere ad presentes ibi. Vigilate et state in fide etc. Circa primum tria facit. Primo instruit eos de his que pertinent ad absentes pauperes sanctos qui sunt in hierusalem. Secundo de his que pertinent ad apostolum ibi. Veniam ad vos cum etc. Tertio de his que pertinent ad discipulos ibi. Si autem venerit etc. Circa ea que debent fieri sanctis qui erant in hierusalem de tribus instruit eos apostolus. Primo qualiter elemosina sanctis facienda: sit colligenda. Secundo qualiter sit conseruanda ibi. Unusquisque autem vestrum etc. Tertio qualiter sit in hierusalem transmittenda ibi. Cum autem presens fuero etc. Circa primum sciendum est quod sicut legitur actu. 4. Nos erat in primitiua ecclesia ut conuersi ad fidem venderent possessiones et omnia que habebant et preclium ponerent ad pedes apostolorum et de eis vnicuique prout erat opus prouideretur. ut sic nullus haberet proprium sed essent illis omnia communia. Et sicut dicitur in collationibus patrum omnis religio ab illa sancta societate suscipit exordium. Contigit autem ut fame perualida exorta pauperes sancti qui erant in hierusalem inopia maxima laborarent. unde factum est ut apostoli ordinarent ad ipsorum subuentione quod per alias ecclesias xpi collecte fierent. et hęc commissio facta est paulo et barnabe. Gal. secundo. Veni derunt mihi et barnabe etc. Et quia apostolus super hoc sollicitus erat monebat illos quos conuerterat ut eis subuenirent quia sicut ipse ad Roma. dicit. Iustum est ut a quibus spiritualia receperant temporalia ministrarent. Et hoc est quod dicit. De collectis autem que fiunt per ecclesias in sanctos id est in vnum sanctorum et non quorumlibet. Eccles. 12. Da iusto et ne recipias peccatorum. Non quod peccatoribus non sit aliquid dandum. sed quia magis debet quis dare elemosinam iusto indigenti quam peccatori. Sic ordinari in ecclesia galatie. ita et vos facite id est colligite per vnam scilicet diem sabbati id est septimane. Et hoc ideo ordinatum est ut paulatim qualiter ebdomada aliquid paruum soluerent. ne si simul totum soluisent grauarentur. Et licet eis paululum videretur et quasi insensibile paulatim dare tamen completo anno elemosine in simul collecte magne erant. Vel per vnam sabbati intelligitur prima dies post sabbatum scilicet dies dominicus. Et hoc ideo illo die fieri voluit apostolus. quia iam inoleuerat consuetudo ut populus in dominicis diebus ad ecclesiam conueniret. Leuit. 23. Dies primus celeberrimus erit atque sanctissimus etc. Et post. Est enim ceteris que collecte etc. De huiusmodi elemosina dicitur Danie. 4. Peccata tua elemosinis redime. Et Ecclesia. vicesimo nono. Elemosina viri quasi sacculus etc. Quia vero non solum debet apponi modus in colligendo sed etiam in conseruando. ideo consequenter instruit qualiter collecte conseruentur cum dicit. Unusquisque autem vestrum etc. In quo ostenditur maxima industria apostoli. Ne aliqui crederent quod apostolus faceret collectas istas magis causa sua questus proprii quam propter necessitatem sanctorum. ideo suspitionem hanc vitans et quantum ad se et quantum ad suos ministros noluit victam pecuniam a se seu a suis ministris custodiri. sed ordinavit quod quilibet illud quod sibi placebat elargiri reportaret domi et conseruaret foris: faciens sic per totum annum. Et huius ratio erat quod apulus nolens bar quod quando veniret corinthum vacaret collectis sed doctrine et spiritualibus. Et ideo dicit. Et non cum venero etc. Act. 6. Non est equum nos relinquere etc. qualiter autem debeant